

Archeologienota

Veurne, Kaaiplaats 12

Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Veurne, Kaaiplaats 12: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Thaïsa Van Speybroek

Erkende archeoloog

BAAC

BAAC-Projectnummer

2019-0938

Plaats en datum

Gent, 07/10/2019 25 november 2019

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 1282

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Huidige situatie	5
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen	7
1.1.6	Randvoorwaarden	10
1.2	Werkwijze en strategie	11
1.2.1	Onderzoeksvragen	11
1.2.2	Heuristiek	11
1.3	Assessmentrapport	13
1.3.1	Landschappelijk kader	13
1.3.2	Historisch kader	22
1.3.3	Cartografische bronnen	26
1.3.4	Archeologisch kader	36
1.4	Besluit	40
1.4.1	Datering en interpretatie	40
1.4.2	Archeologische verwachting	40
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering	40
1.4.4	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	41
2	Samenvatting	43
3	Plannenlijst	44
4	Lijst met figuren	44
5	Lijst met tabellen	44
6	Bibliografie	45
7	Bijlagen	46

1 Bureauonderzoek

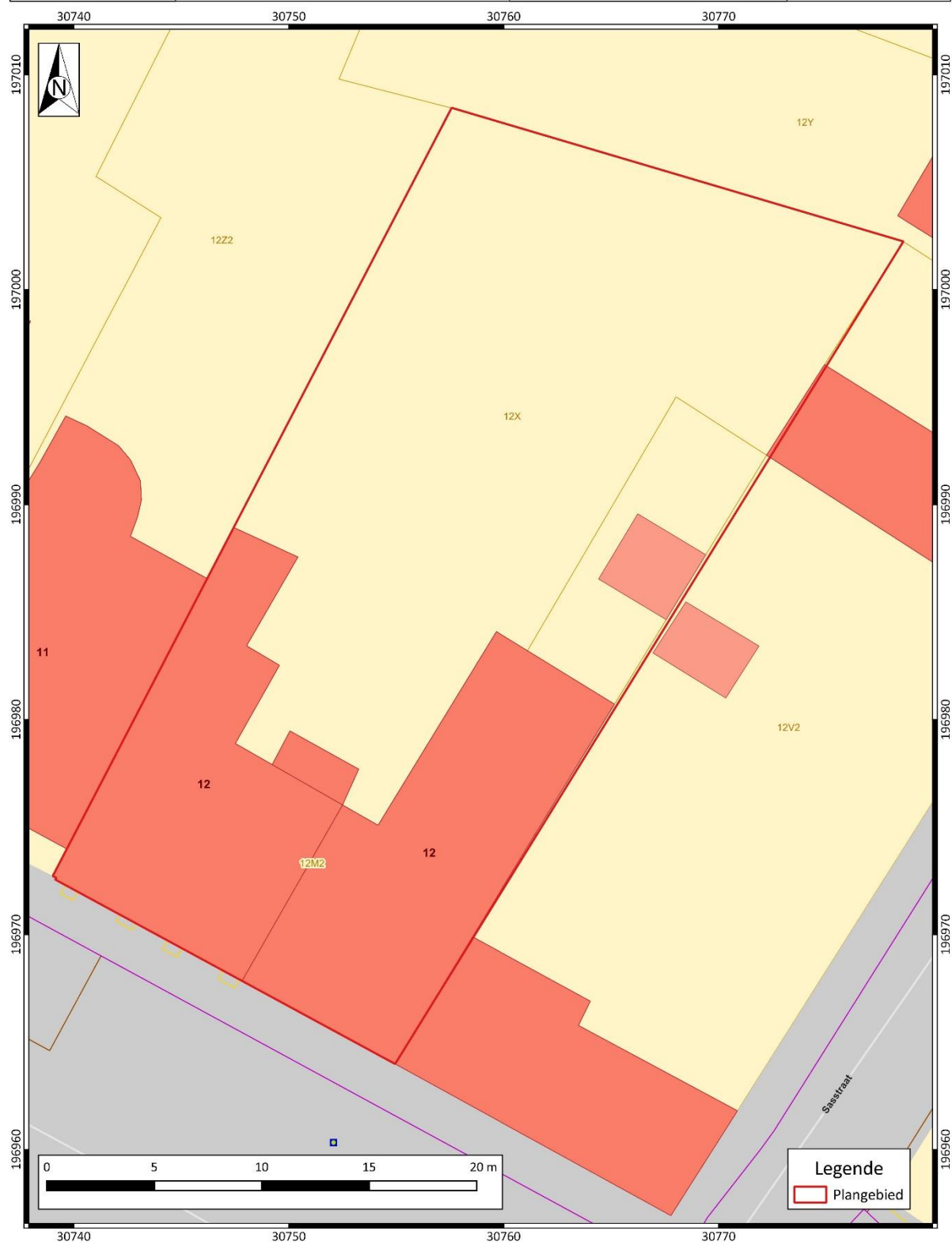
1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Veurne, Kaaiplaats 12		
Ligging	Kaaiplaats 12, gemeente Veurne, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Veurne, afdeling 1, sectie A, perceel 12M2, 12X		
Coördinaten	Noordwest:	x: 30757,80	y: 197008,47
	Noordoost:	x: 30778,59	y: 197002,09
	Zuidwest:	x: 30739,16	y: 196972,57
	Zuidoost:	x: 30755,10	y: 196963,84
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0938		
Bureau-Onderzoek	Projectcode	2019L280	
	Erkend archeoloog	Tina Dyselinck (Erkenningsnummer: 2015/00048)	
	Betrokken actoren	Thaïsa Van Speybroek (archeoloog)	
	Betrokken derden	Niet van toepassing	

 Plan 1: Plangebied op topografische kaart¹ (1:10.000; digitaal; 20/09/2019)

¹ AGIV 2019c

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart² (GRB) (1:1; digitaal; 20/09/2019)

² AGIV 2019b

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van een ondergrondse parkeerkelder, tuinzone met terras) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Veurne, Kaaiplaats 12* bedraagt ca. 840 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt wel in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor

op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³

Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermd onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied in een woon- of recreatiegebied ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en de ingreep minstens 100 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de stedenbouwkundige aanvraag gevoegd.

1.1.4 Huidige situatie

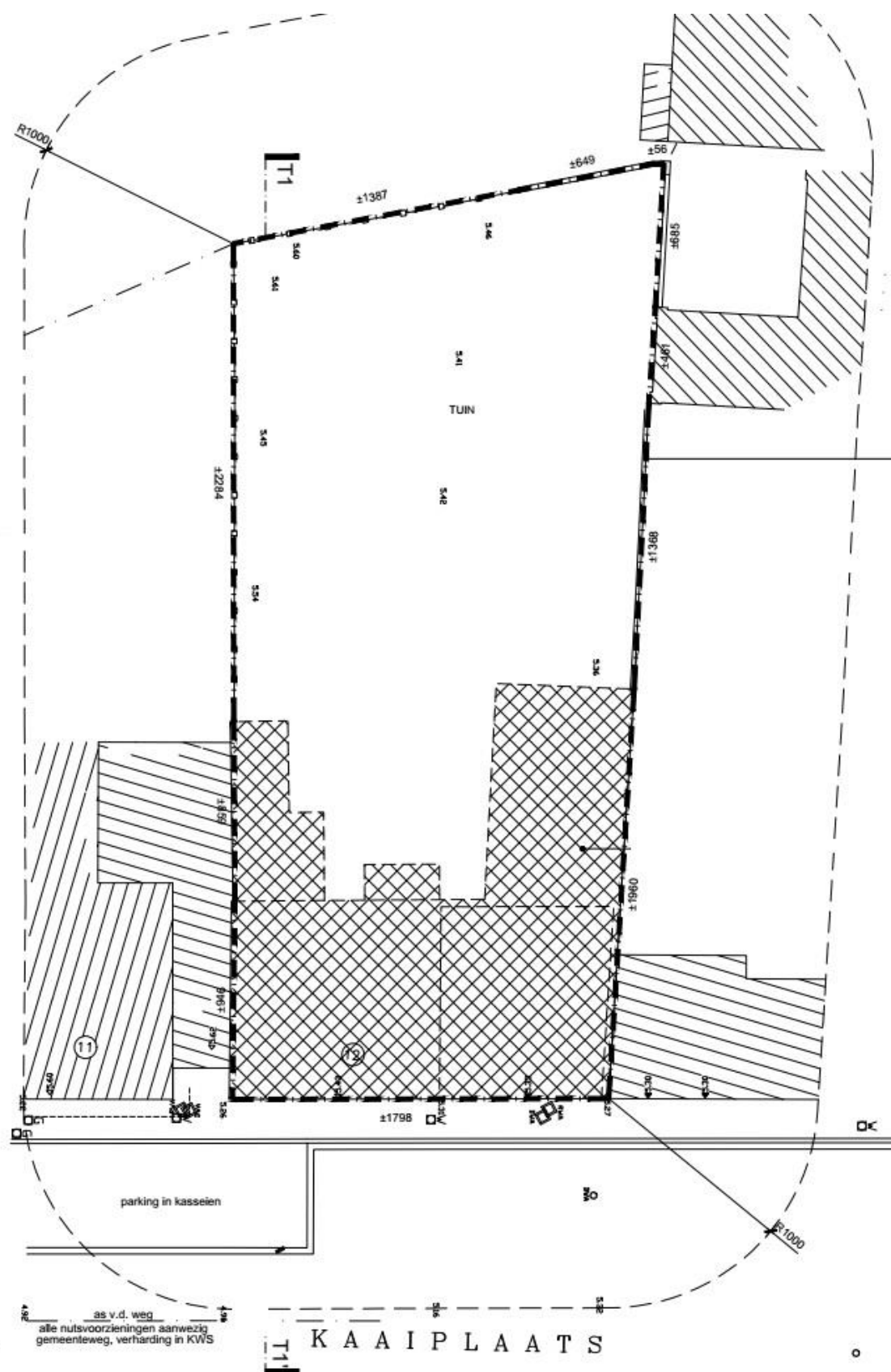
Heden is het terrein deels bebouwd aan de straatkant (Figuur 1, Figuur 2). In de tuinzone is een deel van de oppervlakte verhard. Er staan enkele bomen in de tuinzone.

Figuur 1: Vooraanzicht van bestaande bebouwing⁴

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019b

⁴ GOOGLE 2019

⁵ Plan aangeleverd door initiatiefnemer

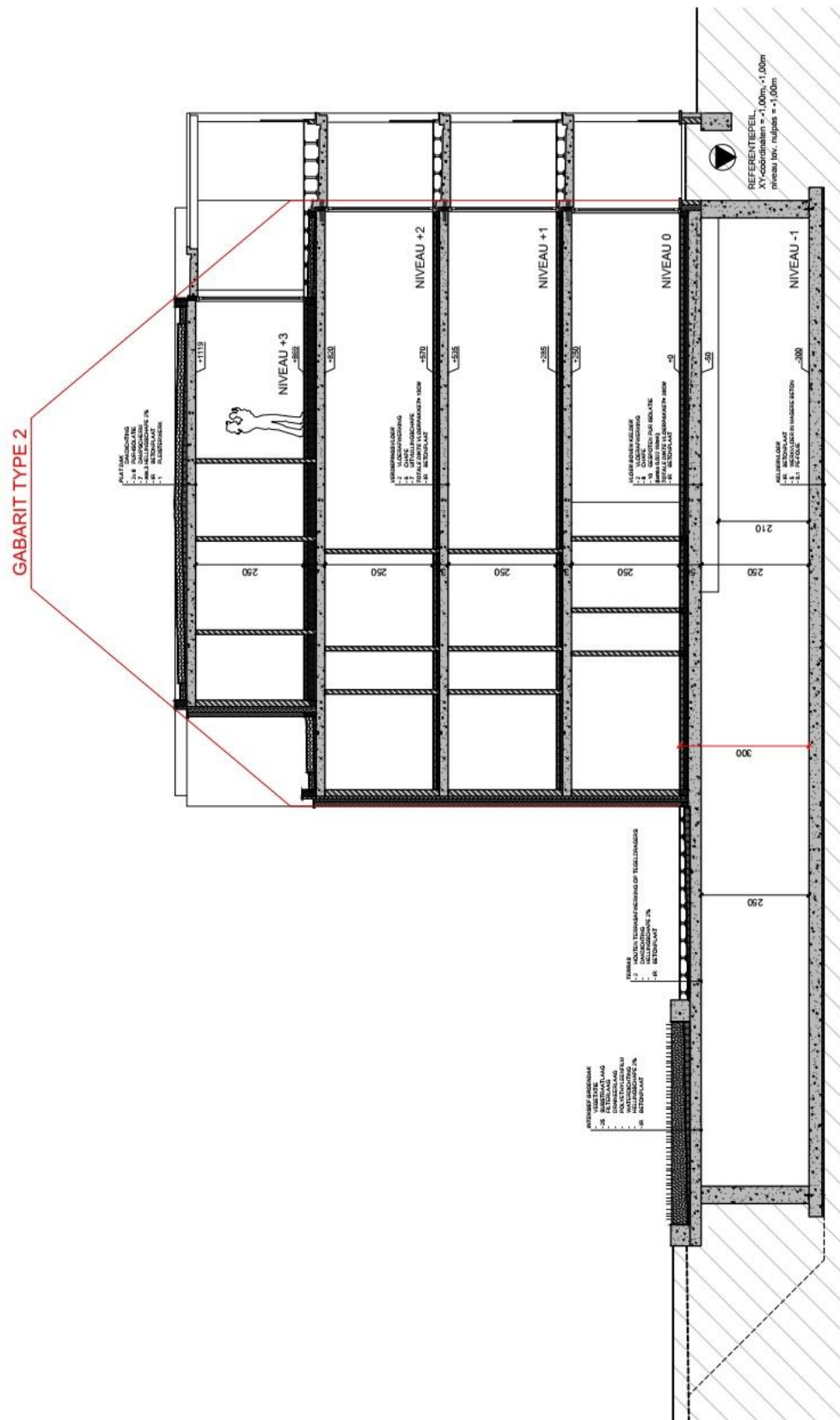
1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein de sloop van de bestaande bebouwing en de bouw van een meergezinswoning (Bijlage 1) met een parkeerkelder met een oppervlakte van ca. 450 m² met een diepte van ca. 3,3 m (Figuur 3, Figuur 4). Er wordt eveneens een tuinzone ingericht met terras. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

In eerste instantie dient de bestaande bebouwing gesloopt te worden.

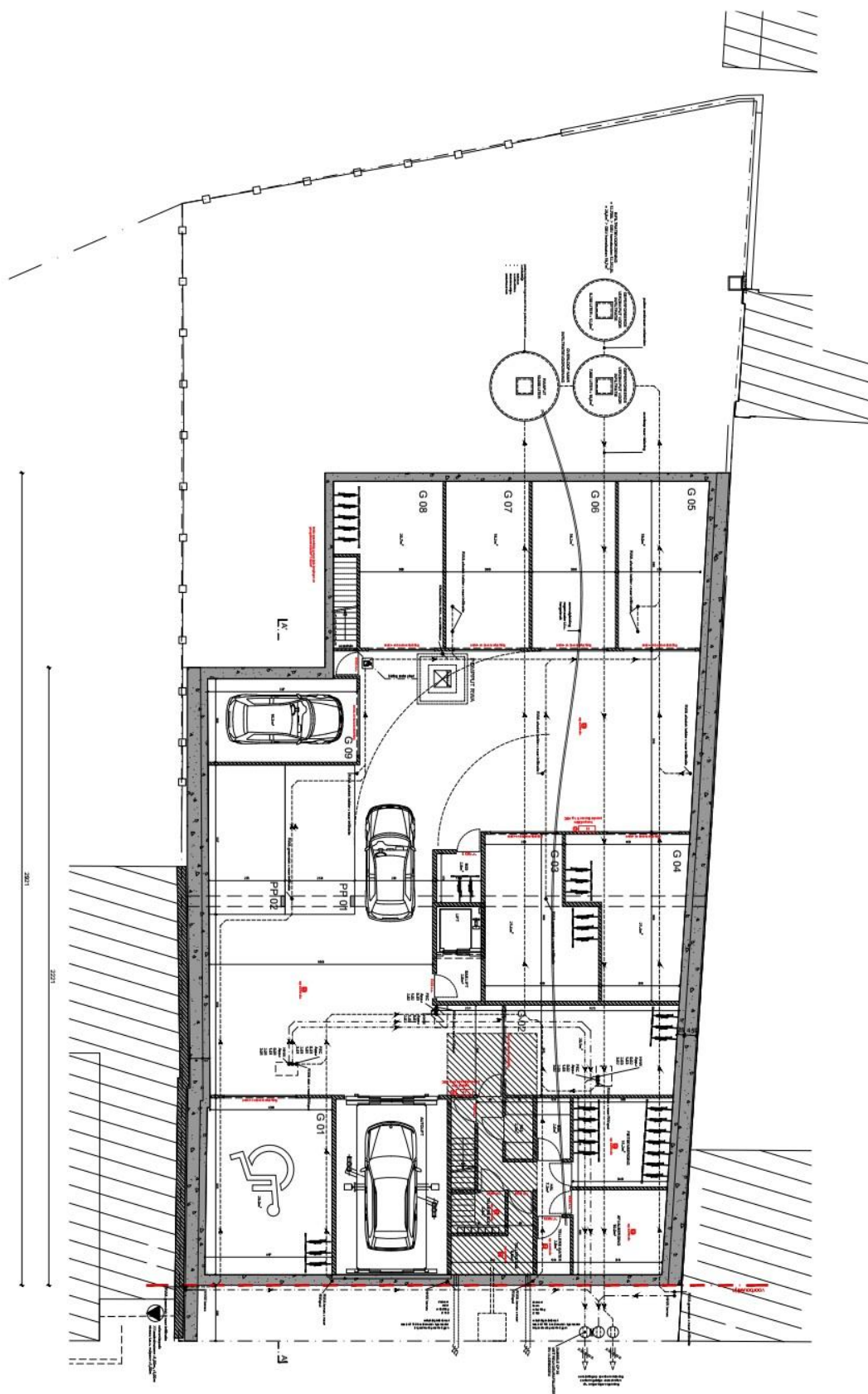
- Sloop bestaande bebouwing: oppervlakte van 275,5 m²
- Uitgraven parkeerkelder onder geplande nieuwbouw: oppervlakte van ca. 550 m² met diepte van ca. 3,3 m
- Aanleg putten voor 3 putten van nutsvoorzieningen: uitgraving van ca. 50 m² met een diepte van ca. 2,5 m
- Aanleg tuinzone met terras van ca. 80 m² met funderingsdiepte van ca. 30 cm

Om potentieel aanwezige archeologie te vrijwaren dient een buffer van 20cm voorzien te worden om de impact op te vangen van zware machines nodig voor de uitvoering van de geplande werken. De diepe uitgraving die nodig is in het kader van de geplande werken impliceert dat die buffer niet aangehouden zal kunnen worden.

Figuur 3: Doorsnede zij aanzicht⁶

⁶ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 4: Grondplan van de geplande parkeerkelder⁷

⁷ Plan aangeleverd door initiatiefnemer

1.1.6 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat het terrein nog niet in eigendom van de initiatiefnemer is, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na het in eigendom komen van de terreinen uitgevoerd dient te worden.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto

- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁸

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Kaart van J. Deventer van Veurne
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaart 1883-1939
- Topografische kaart 1952-1969

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de kaart van Blaeu, Deventer, Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.⁹ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Ook de kaart van Peeter Verbist (1648) werd geraadpleegd in het kader van dit bureauonderzoek. Echter kond deze geen meerwaarde betekenen voor de historische kennis ter hoogte van het plangebied.

⁸ CARTESIUS 2019

⁹ BEYAERT et al. 2006

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

1.3.1 Landschappelijk kader

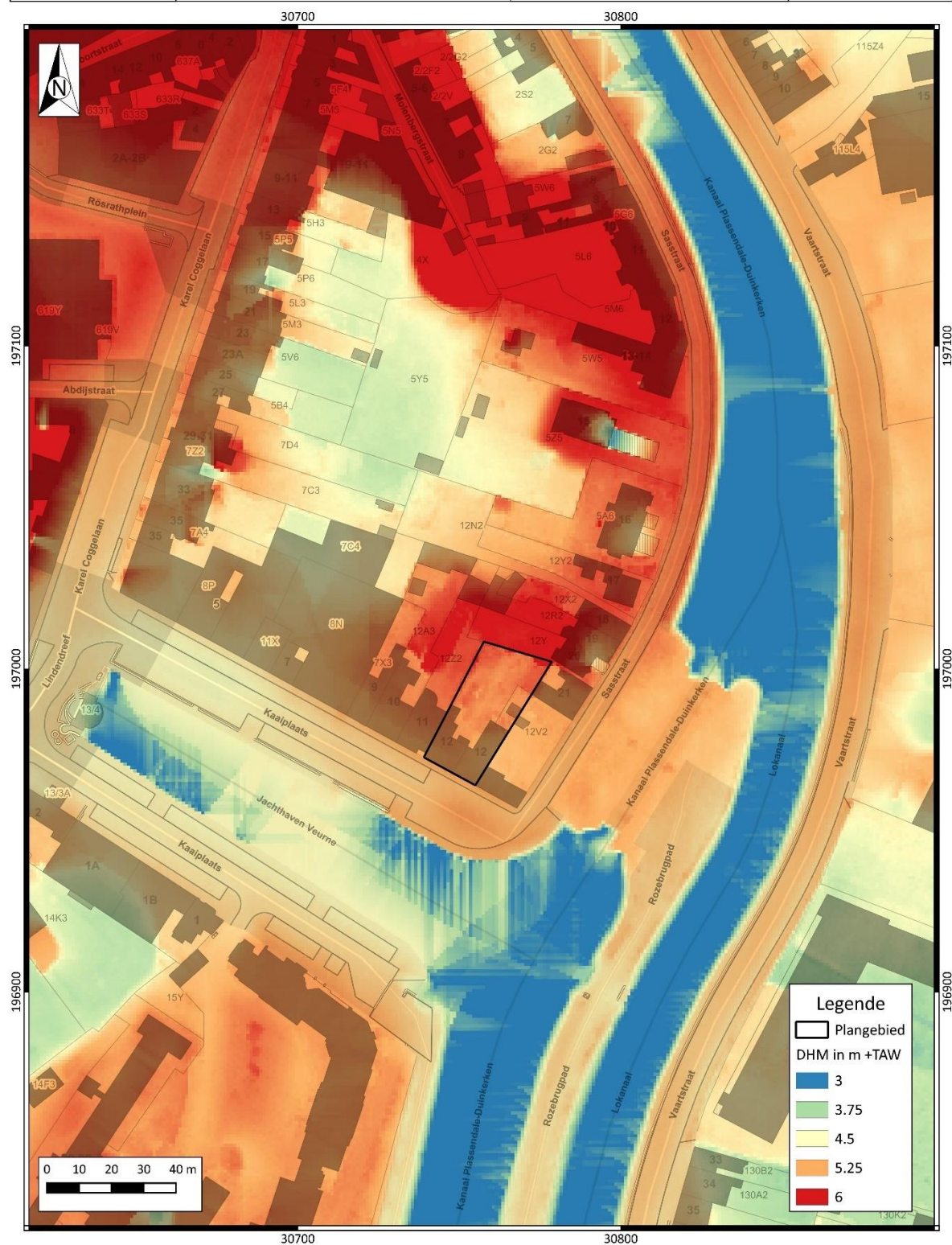
Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1 en Plan 2. Het plangebied Veurne, Kaaiplaats 12 is gelegen in de historische kern van de stad Veurne, aan de Kaaiplaats. Ten zuiden van het plangebied is de Veurnse jachthaven gelegen. Ten oosten en ten westen van het plangebied grenst de bestaande bebouwing aan woonhuizen. Ten noorden van het plangebied grenst de tuinzone aan tuinzones van andere percelen. Op 80 m ten noordoosten van het plangebied takt aan het Kanaal Plassendale-Duinkerken het Lokanaal af. Beide kanalen lopen parallel ten oosten van het plangebied op respectievelijk 40 m en 80 m.

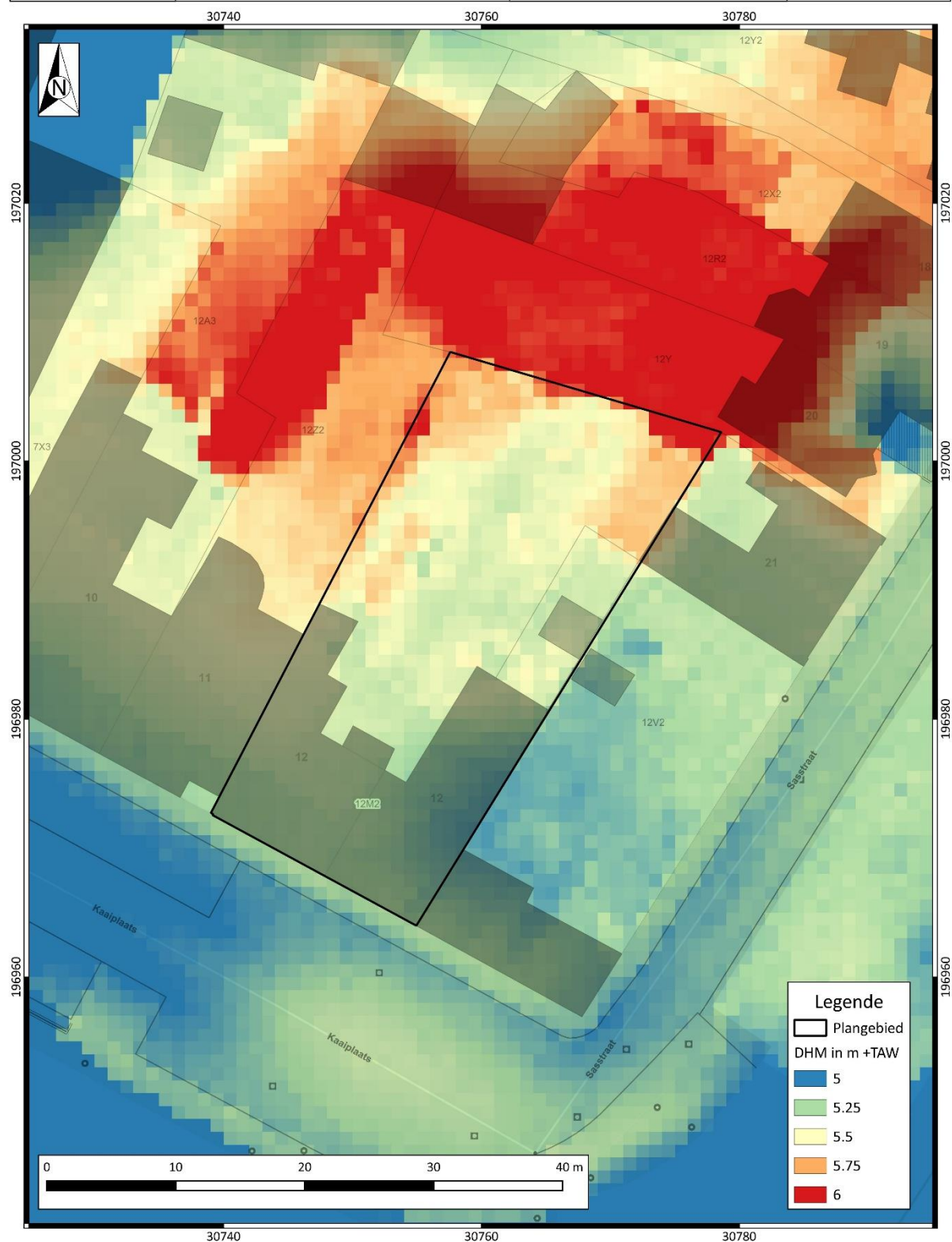
De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 6 m en 3 m +TAW. Opvallend zijn de hoogteverschillen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied, binnen de historische kern van de stad. Het noorden van het plangebied grenst aan een kleine oppervlakte dat hoger gelegen is. Het onderzoeksterrein helt af van noord naar zuid, naar het water toe. Het hoogteverschil tussen het hoogste punt, in het noordoosten van het plangebied, en het laagste punt, in het zuidoosten van het plangebied, is ca. 1 m.

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Veurne Kaaiplaats 12 Plangebied op digitaal hoogtemodel	Projectnummer BAAC: 2019-0938 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280	Datum: 2-10-2019 Schaal: 1:1000
---	--	--	------------------------------------

Plan 3: Plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹⁰, met aanduiding van de waterwegen (1:1; digitaal; 02/10/2019)

¹⁰ AGIV 2019a

 Plan 4: Plangebied op het DHM¹¹ (1:1; digitaal; 02/10/2019)

¹¹ AGIV 2019a

Landschappelijke en hydrografische situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in de Belgische kustvlakte.¹²

De Belgische kustvlakte is “het gebied dat tot stand kwam ten gevolge van de afzetting van Holocene sedimenten onder invloed van de getijden, ook wel de ‘Polderstreek’ genoemd”¹³ en is een deel van de kustvlakte van de zuidelijke Noordzee. Het milieu van de kustvlakte bestond uit een getijdenlandschap, met de centrale dynamische rol van de getijdengeulen.¹⁴ Het gebied werd door de mens omgevormd tot een polder en is gekenmerkt door kanalen en grachten. Door duinen en zeeweringsdijken wordt het gescheiden van de zee. De gemiddelde hoogte van het oppervlak varieert tussen 2m en 5m +TAW (onder hoogwaterniveau). Slechts één rivier, de IJzer, doorsnijdt de kustvlakte. Deze rivier volgt heden ten dage een gekanaliseerde loop.¹⁵ De holocene sequentie bestaat uit een afwisseling van getijdsedimenten en veenpakketten die een Pleistocene paleovallei opvullen.¹⁶

Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van het Lid van Kortemark bedekt door het Lid van Egem. Beiden maken deel uit van de Formatie van Tielt (Plan 5). De Formatie van Tielt is een mariene lithostratigrafische eenheid die over het algemeen bovenaan bestaat uit zeer fijn zand (Lid van Egem), maar naar onder toe overgaat in een zeer-fijnzandige grove silt (Lid van Kortemark). De Formatie behoort tot het eoceen en werd ongeveer 50 miljoen jaar geleden afgezet. Volgens de isohypsen van de geologische kaart ligt de top van het paleogene substraat ter hoogte van het plangebied tussen 15 m en 20 m -TAW.¹⁷

Quartair

Op de quartairgeologische kaart 1:200.000 is het plangebied gekarteerd als type 11c (Plan 6, Figuur 5). Het gaat om mariene en estuariene afzettingen uit het emiaan (laat-pleistoceen) afgedekt door gelijkaardige afzettingen uit het holoceen. Tussen beide kunnen hellingsafzettingen uit het quartair en/of eolische zandige afzettingen van het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holoceen voorkomen. Deze pakketten kunnen echter lokaal geërodeerd zijn door de insnijding van getijdengeulen in de loop van het holoceen.¹⁸

De quartairgeologische kaart 1:50.000 is meer gedetailleerd en fijnmaziger gekarteerd. Hierop ligt het plangebied op de grens van twee geologische eenheden (Plan 7, Figuur 6). In het westen ligt type 36; deze eenheid bestaat uit mariene afzettingen uit het eemiaan die zijn opgebouwd uit fijn zand tot klei met sporadisch veen. Hoe dichter bij de kust, hoe meer schelphoudend deze afzettingen zijn. De jongste getijdenafzettingen (holoceen) bestaan uit klei en/of zand met intercalaties van één of meerdere verlandingsvenen en aan de basis het zogenaamde basisveen. Hellingsafzettingen en eolische afzettingen zijn mogelijk aanwezig. In de oostelijke helft van het plangebied wordt gekarteerd als type 47. Deze lijkt sterk op type 36, maar waar er tussen de afzettingen uit het eemiaan en de holocene afzettingen nog een fijne zandige tot siltige fluviatiele afzettingen uit het vroeg-weichseliaan voorkomt. Deze afzettingen uit het vroeg-weichseliaan kan wel geheel of gedeeltelijk zijn geërodeerd.¹⁹

¹² DE MOOR & MOSTAERT 1993

¹³ Tys 2001/2002, 257.

¹⁴ Tys 2001/2002, 257.

¹⁵ Baeteman 2008, 5.

¹⁶ Ervynck et al. 1999, 98.

¹⁷ JACOBS & DE CEUKELAIRE 2002

¹⁸ JACOBS et al. 2010

¹⁹ JACOBS & DE CEUKELAIRE 2002

Veurne Kaaiplaats 12
Plangebied op tertiairgeologische kaart

 Projectnummer BAAC: 2019-0938
 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280

 Datum: 20-9-2019
 Schaal: 1:3000

Plan 5: Plangebied op de tertiairgeologische kaart²⁰ (1:50.000; digitaal; 20/09/2019)

²⁰ DOV VLAANDEREN 2019b

Veurne Kaaiplaats 12
Plangebied op quartairgeologische kaart

 Projectnummer BAAC: 2019-0938
 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280

 Datum: 20-9-2019
 Schaal: 1:3000

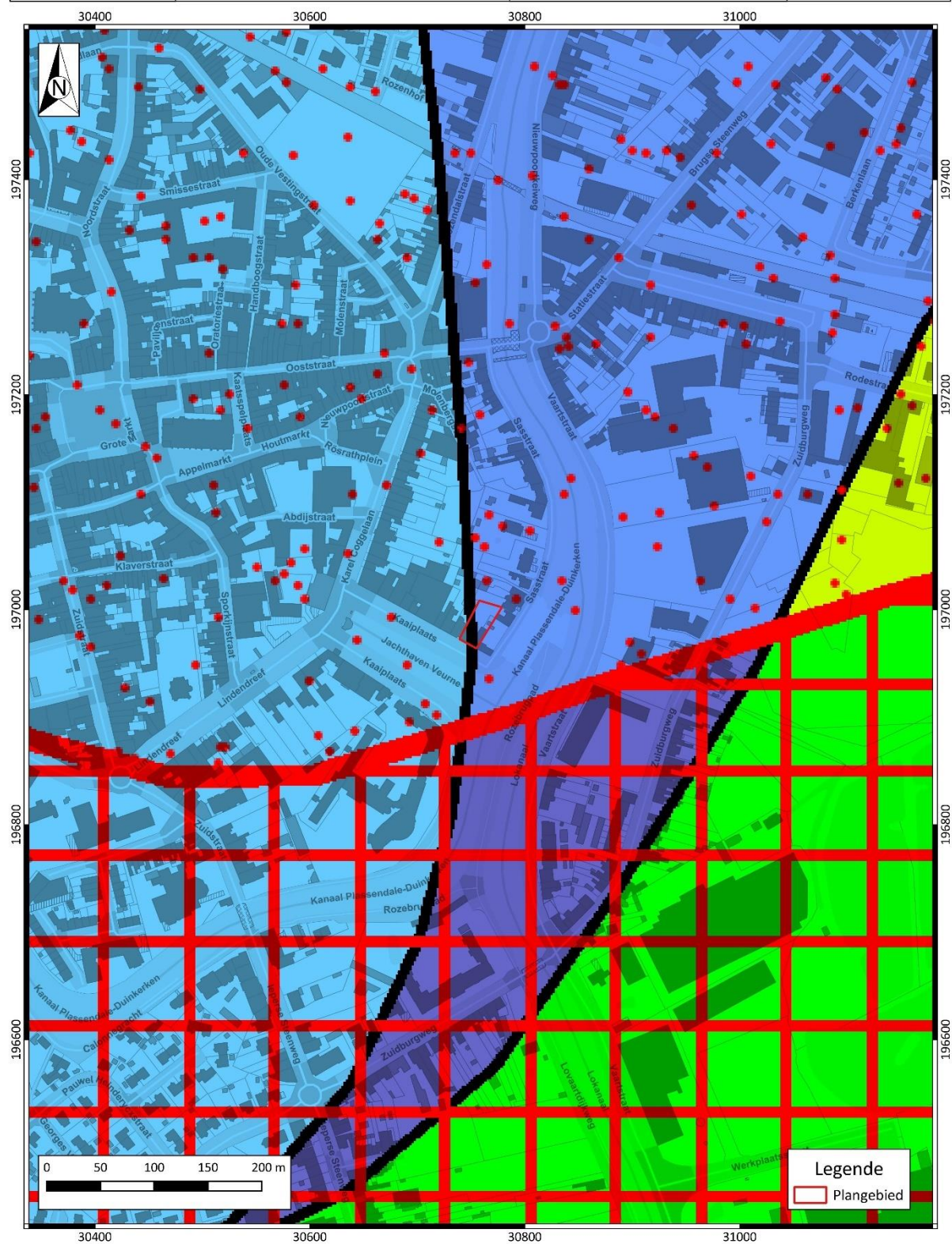
 Plan 6: Plangebied op de quartairgeologische kaart²¹ (1:200.000; digitaal; 20/09/2019)

²¹ DOV VLAANDEREN 2019c

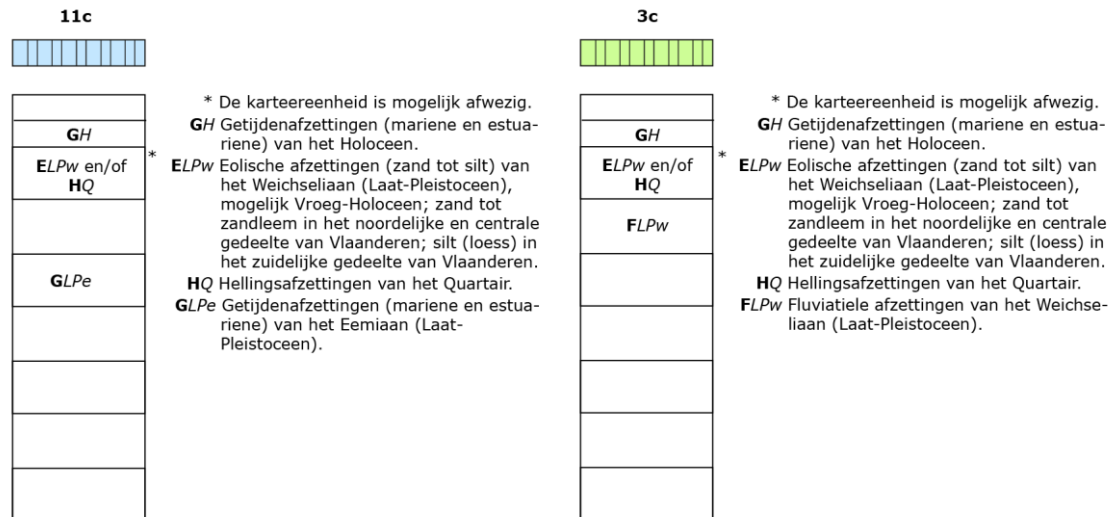
Veurne Kaaiplaats 12

Plangebied op quartairgeologische kaart

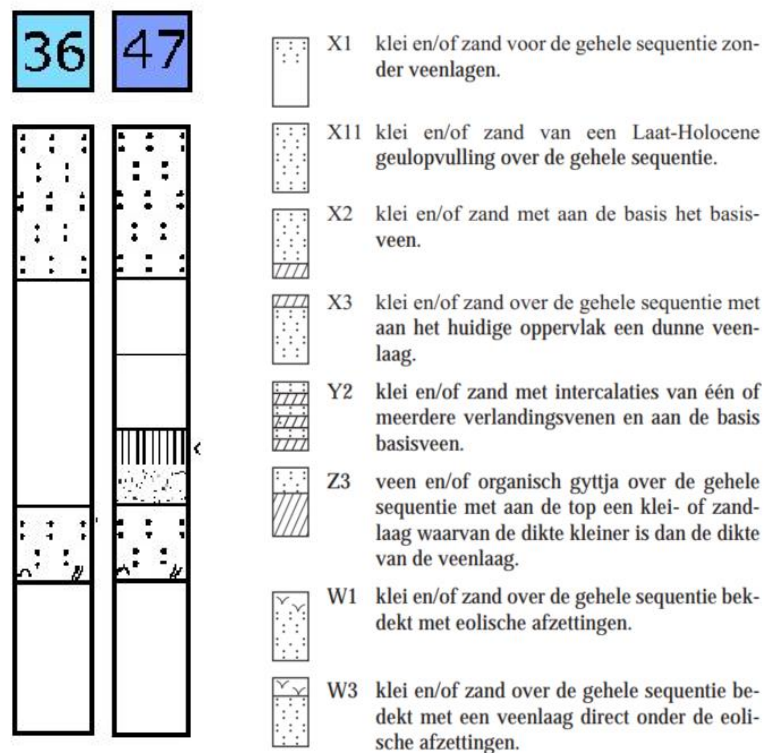
 Projectnummer BAAC: 2019-0938
 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280

 Datum: 20-9-2019
 Schaal: 1:3000

Plan 7: Plangebied op de quartairgeologische kaart (1:50.000, digitaal; 20/09/2019)

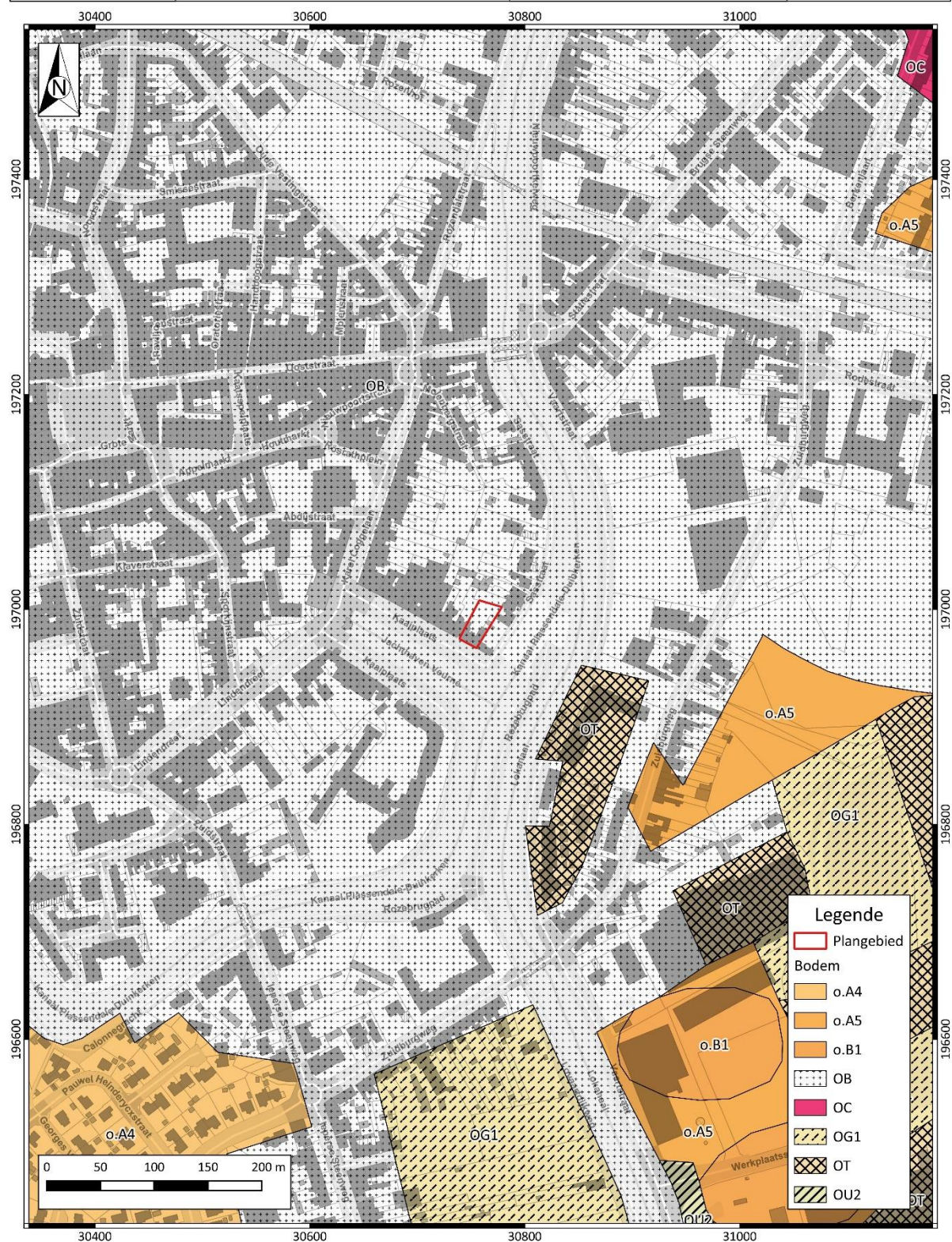
Figuur 5: Kenmerken van de quartairgeologische kaart 1:200.000 betreffende het plangebied²²

Figuur 6: Kenmerken van de quartairgeologische kaart 1:50.000 betreffende het plangebied²³

²² DOV VLAANDEREN 2019c

²³ DOV VLAANDEREN 2019c

Plan 8: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen²⁴ (1:1; digitaal; 20/09/2019)

²⁴ DOV VLAANDEREN 2019a

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied en rondom gekarteerd als OB. Dit zijn bebouwde zones, in dit geval behorend tot de stadskern van Veurne. De stad wordt omringd door in het Oudland voorkomende A-gronden, zijnde kreekruggronden/oeverwalafzettingen.²⁵ Deze zijn ontstaan nadat zand werd afgezet in getijdengeulen waarbij het oppervlakteveen compacteerde als gevolg van het opnieuw binnendringen van het getij wat gepaard ging met sterke verticale uitschuringen van deze getijdengeulen. Aan de randen van de geulen werd het veen geërodeerd wat resulteerde in ontwatering van het veengebied met compactie als gevolg. Het indijken en vooral de artificiële drainage die daarbij noodzakelijk is, resulteerden dan in de compactie van de jong-holocene klei afzettingen. Dit zorgt voor een landschapsumkering waardoor de met zand gevulde geulen hoger kwamen te liggen dan het landschap.²⁶

Dit betekent dat volgens deze theorie Veurne zou ontstaan zijn na de vorming van deze onderliggende kreekrug- en oeverwalafzettingen. Latere uitveningen (tijdens de middeleeuwen en wereldoorlogen) veroorzaakten verdere compactie van het veen en ongelijkmatige inklinking van het oppervlak.²⁷

1.3.2 Historisch kader²⁸

Het projectgebied ligt in de polderkustvlakte in de huidige gemeente Veurne.

De oudste archeologische sporen in en rond Veurne dateren uit de late ijzertijd en de Romeinse periode en zijn aanwijzing dat er reeds verspreide bewoning aanwezig was in het gebied tijdens deze periode. Na de Romeinse periode, vanaf de 2de helft van de 3de eeuw, werd het kustpoldergebied echter door enkele zeedoorbraken veranderd in een schorre/slikgebied, dat pas vanaf de 6de eeuw geleidelijk aan terug verzandde. Het was op een verzandde zijtak van de Avekappellegeul, het zogenaamde 'Veurnse Gat', dat Veurne zich in deze periode ging ontwikkelen. De ondergrond in de stad bestaat dan ook hoofdzakelijk uit zandige geul- en oeverwalafzettingen, afgedekt met een dun verlandingskleilaagje. Het oorspronkelijk maaiveld waarop de stad zich ontwikkeld heeft, bevindt zich net onder 4 m +TAW en vormde het oppervlak van een verlande en verhoogde schorrenplaat die plaats bood voor de eerste semi-permanente en later permanente vestigingsplaatsen. Dit oppervlak werd bij onderzoek reeds op verschillende plaatsen in de stad vastgesteld. Bovenop dit oorspronkelijke oppervlak bevindt zich een ongeveer 2 m dik ophogingspakket, gedateerd in het einde van de 14de eeuw. Het oppervlak van de huidige topografie dat rond de 6 m +TAW schommelt, weerspiegelt de ontwikkeling die de stad gekend heeft.

Het oudste historische document waarin Veurne als *Furnae* (wat 'geul' of 'voor' zou betekenen) wordt vermeld, dateert uit 877. In het document bevestigt Karel de Kale de bezittingen van de Sint-Bertinusabdij (Sint-Omaars) en wordt ook verwezen naar '*sedilia*' wat een nederzetting met prestedelijk karakter zou betekenen. De ontwikkeling van Veurne zelf start met de inplanting van een vluchtburcht tegen de oprukkende Noormannen op de verzande zijtak van de Avekappellegeul. Dit feit wordt vermeld in de *Miracula Sancti Bertini* waar de kort voor 891 opgerichte burchten ('*castella recens facta*') vermeld worden. De sporen van deze ronde burcht (diameter: 180 m) zijn bewaard in het stratenpatroon van de binnenstad (Noordstraat, Pannestraat, Vleeshouwersstraat, Grote Markt en Zwarte Nonnenstraat) (Figuur 7). Twee kruisende wegen, waarvan de Witte Kanunnikstraat-Zuidstraat en de Citernestraat een reminiscentie zijn, deelden het areaal op. Na het wegvallen van de dreiging van de Noormannen bleef het terrein van de vluchtburcht in eerste instantie grafelijk bezit. Veurne

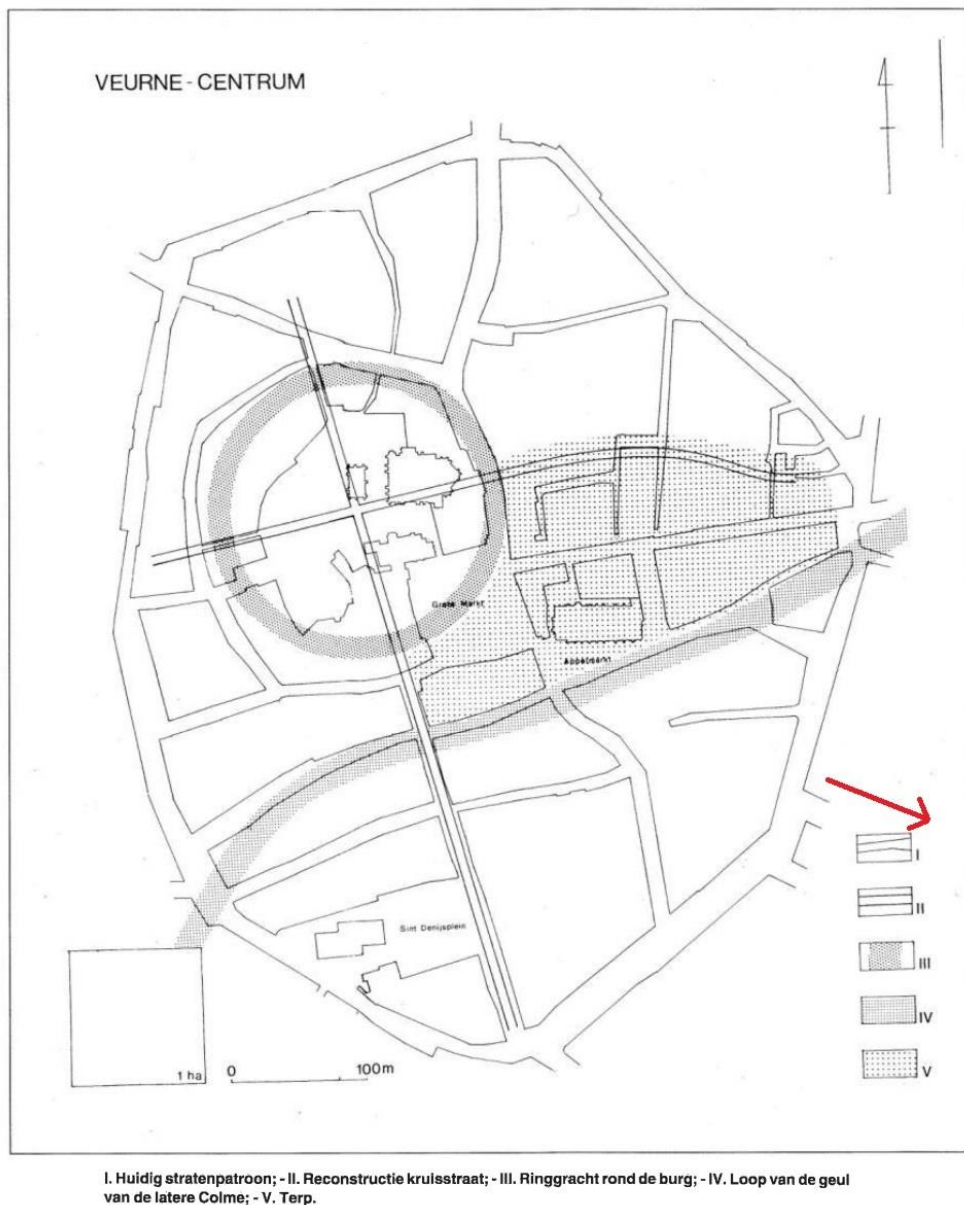
²⁵ DOV VLAANDEREN 2019a

²⁶ BOGEMANS 2006 p. 4

²⁷ BOGEMANS 2006 p. 4

²⁸ TERMOTE 1993; IOE 2019 ID 140015

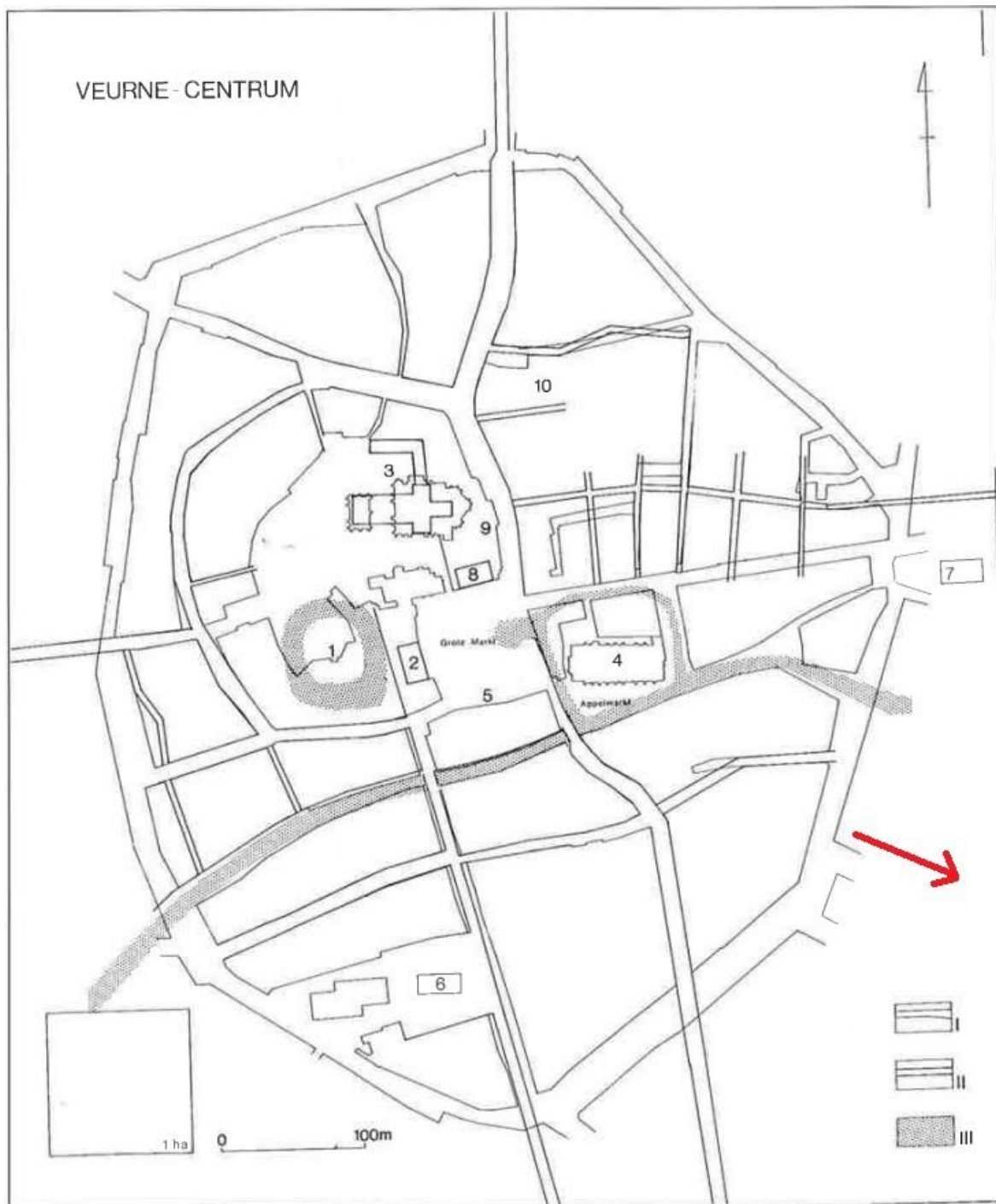
werd kasselrijhoofdplaats met een grafelijke administratie en er verrees een motte voor de burggraaf (naast de huidige Grote Markt) in het zuidelijk deel van de stad. Noordelijk ervan werd de burchtkapel (O.-L.- Vrouw) opgericht, die later in de 2de helft van de 10de eeuw evolueert naar de Walburgakerk.

Figuur 7: Reconstructie van de vroegste ontwikkeling van Veurne (9de - 11de eeuw)²⁹ met de locatie van het plangebied in de richting van de rode pijl

De stedelijke nederzetting zelf breidde verder uit. Eerst oostelijk aansluitend op de Colme met de aanleg van de Ooststraat, vermoedelijk in de 12de -13de eeuw, de Sint-Niklaaskerk en een markt met halle. Men onderscheidt hier nog de middeleeuwse woonkavels, wellicht in de loop van de 11de of ten laatste in de 12de eeuw tot stand gekomen en haaks georiënteerd op de oude oostelijke Burgweg. Dwarsstraten op die oude Burgweg kunnen nog herkend worden in de Oratoriestraat, de Handboogstraat, het voormalige 'schuddeveetstraetken' en de Molenstraat. De bebouwing is te intens geweest om in de rechthoekige kavels nog sporen van percelering aan te treffen.

²⁹ TERMOTE 1993 fig. 4, p. 17

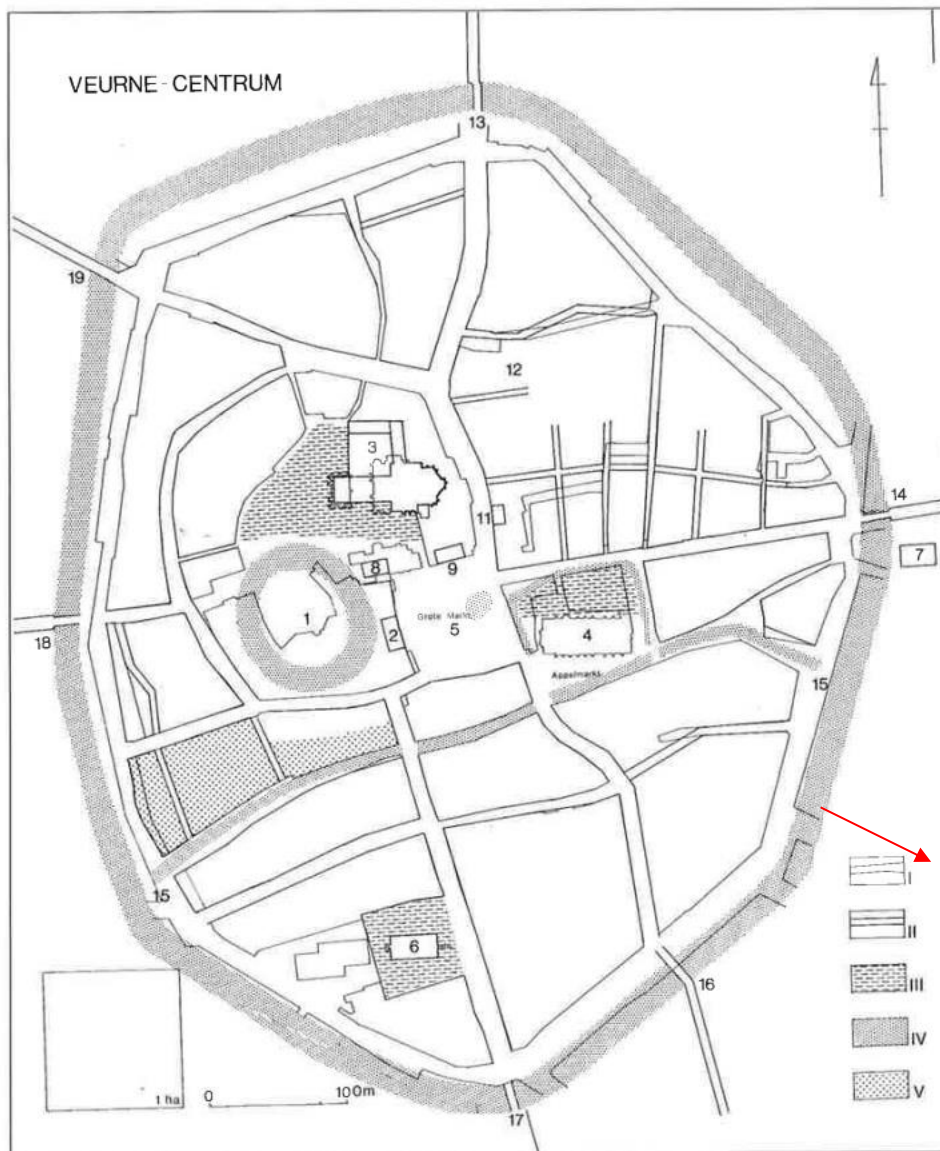
I. Huidig stratenpatroon; - II. Reconstructie stratenpatroon; - III. Grachten.

1. Grafelijke motte; - 2. Grafelijke administratie met spijker en gevangenis; - 3. Sint-Walburga-proosdij; - 4. Sint-Niklaaskerk met de Norbertijnerabdij tot 1170; - 5. Marktplaats; - 6. Sint-Denijskapel opgericht vóór 1120; - 7. Kapel O.L.Vrouw Oostuut; - 8. Halle van de proosdij (?); - 9. Marktplaats achter Walburgakoor; - 10. Tempelhof.

Figuur 8: Reconstructie van Veurne tijdens de volle middeleeuwen (12de eeuw)³⁰ met de richting naar de locatie van het plangebied aangeduid met een rode pijl

³⁰ TERMOTE 1993 p. 18

Ook ten zuiden van de Colme vond begin 12de eeuw een bijkomende uitbreiding plaats met de Sint-Denijsparochie (Figuur 8). Deze was gestructureerd langsheen twee straten, die het verlengde vormen van de Zuidstraat en de Roggestraat (ongeveer de huidige Sporkijnstraat).

I. Huidig stratenpatroon; - II. Reconstructie stratenpatroon; - III. Kerkhofarealen; - IV. Stadsverdediging van 1214; - V. Artisanale zone.

1. Grafelijke motte; - 2. Grafelijke administratie; - 3. Sint-Walburgaproosdij; - 4. Terrein van de Norbertijnerabdij van Sint-Niklaas; - 5. Marktplaats; - 6. Parochiekerk van Sint-Denijs; - 7. Kapel O.-L.-Vrouw Oostuut; - 8. Landhuis; - 9. Vleeshalle; - 10. Marktplaats achter Walburgakoor; - 11. Stadshalle; - 12. Tempelhof; - 13. Noordpoort; - 14. Oostpoort; - 15. Waterpoort; - 16. Zuidpoort richting Burgweg; - 17. Zuidpoort; - 18. Westpoort; - 19. Poort richting Koksijde.

Figuur 9: reconstructie van Veurne tijdens de volle middeleeuwen (13de eeuw)³¹ met de richting naar de locatie van het plangebied aangeduid met een rode pijl

Beide kernen en de burcht werden in 1214 omringd met een eerste stadsomwalling die tussen 1388 en 1413 voorzien wordt van een stenen stadsmuur met zeven poorten (Figuur 9). In de stad zelf verschijnen in de middeleeuwen ook belangrijke burgerlijke en kerkelijke gebouwen, waarvan sommige enkele keren van locatie veranderen. Vooreerst had men de stedelijke en grafelijke (kasselrij)

³¹ TERMOTE 1993 p. 19

infrastructuur, zoals een halle (Figuur 8, Figuur 9). Vanaf het einde van de 16de eeuw werden de verdedigingswerken van de stad uitgebreid naar een uitgebreide verdediging met bastion en grachten. De verdedigingswerken werden nadien steeds verder uitgebreid met extra verdedigingsgordels en op die manier groeide Veurne tussen 1692 en 1697 uit tot een sterke, gebastioneerde vesting naar model van de Franse ingenieur Vauban. In 1785 werd de gebastioneerde stadsomwalling echter opgeheven (Plan 10). De muren en bastions werden geslecht en de grachten opgevuld.

Het kanaal aan de Kaaiplaats

In 1585 werd de zeehaven van Antwerpen, die op dat moment hoorde bij de Republiek der Verenigde Zeven Provinciën, geblokkeerd. Eerst door de Spaanse bevelhebber Farnese, die zijn leger een brug over de Schelde liet bouwen. Daarop gaf Antwerpen zich over. Maar nu was het de Republiek die op zijn beurt aan vreemde schepen de toegang verbood. Tenzij die vreemde kooplieden akkoord gingen om hun goederen over te laden op Zeeuwse schepen, die er dan goed aan verdienden. Om toch met overzeese gebieden handel te kunnen drijven vanuit de Zuidelijke Nederlanden werd in de jaren 1633-1641 met toestemming van koning Filips IV het kanaal Plassendale-Veurne-Duinkerke gegraven. De vreugde over een eigen uitweg naar zee duurde net zolang tot Lodewijk XIV Duinkerke in 1662 definitief kon aanhechten.³²

De opeenvolgende oorlogen van de Zonnekoning – tussen 1661 en 1714 – hebben de oorspronkelijke Westhoek in een Frans en een Belgisch stuk opgedeeld. Spanje kon zich militair niet langer met Frankrijk meten en verloor enkele kasselrijen, waaronder Veurne. Lodewijk XIV wou de noordgrens van zijn rijk onneembaar maken en daarom moest een dubbele gordel van versterking aangelegd worden. Dit systeem werd door Vauban bedacht en kreeg de naam *Le Pré Carré*. De voorste linie van *Le Pré Carré* liep onder andere over Veurne.³³ In Veurne hadden de Spanjaarden vóór de poorten nog vier ravelijnen in de stadsgracht laten aanleggen, maar dit kon niet verhelpen dat de oude stadsmuur tegen de nieuwe vuurtechnieken van een steeds doeltreffender artillerie niet bestand was.³⁴

Frankrijk wou zijn nieuwe grenzen en uiteraard zijn nieuwe oorlogshaven Duinkerke beveiligen. Daarom moest Veurne een onderdeel van *Le Pré Carré* worden. Vauban creëerde een vestinggordel rondom de stadskern. Het werk begon in 1693 en gedurende die tijd was het welzijn van de bevolking ondergeschikt aan de militaire belangen. Waar nodig werden huizen afgebroken en voor een schadevergoeding lieten de bezetters weten dat de burgers zich maar tot hun stadsbestuur moesten wenden.³⁵

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken.

³² BAUWENS 2015 p. 59-60

³³ BAUWENS 2015 p. 74

³⁴ BAUWENS 2015 p. 75

³⁵ BAUWENS 2015 p. 77

Deventer (1550-1565)

De kaart van Deventer is een figuratieve kaart. Deze kan vervolgens niet correct gegeorefereerd worden (Figuur 10). Het plangebied kan bijgevolg slechts indicatief aangeduid worden.

Op de kaart van Deventer is te zien dat de aftakking van de Lovaart, waar heden de yachthaven aan de Kaaiplaats gelegen is, nog niet bestaat ten tijde van de optekening van deze kaart. Er is wel een laatmiddeleeuwse woonwijk gelegen buiten de stadsomwalling. Hier zijn vier straten weergegeven die een rechthoekig tracé volgen. Langs de oostelijke straat met noord-zuid oriëntatie is een soort lintbebouwing weergegeven. De zuidelijke straat met oost-west oriëntatie heeft dezelfde oriëntatie als de huidige yachthaven en Kaaiplaats. Echter zijn de bodemingrepen bij de aanleg van de latere Vaubanversterking zeer ingrijpend geweest waarbij sporen van deze straat en woonwijk volledig verdwenen kunnen zijn (zie hieronder).

Blaeu (1649)

De kaart van Blaeu is eveneens een figuratieve kaart. Deze kan dus niet correct gegeorefereerd worden (Figuur 11). Het plangebied kan bijgevolg slechts indicatief aangeduid worden.

De eerste bastions zijn aangelegd aan de stadspoorten ten noorden en ten zuiden van het plangebied. Op de kaart van Blaeu is de postmiddeleeuwse woonwijk die op de kaart van Deventer wordt weergegeven, verdwenen. Daarnaast zijn er werken uitgevoerd om de waterloop te verleggen, mogelijk is dit de eerste aanleg van wat heden de yachthaven geworden is.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.³⁶

Op de Ferrariskaart (Plan 9) is te zien dat het plangebied ter hoogte van de stadsversterking gelegen is. De exacte locatie kan op basis van georeferentie niet weergegeven worden op de Ferrariskaart. Het is dus moeilijk te bepalen of het plangebied ter hoogte van de wal of gracht of toch nog net in het binnengebied gelegen is. Het plangebied is gelegen in de buurt van een poort, mogelijk *Porte de l'eau*, wat wijst op een belangrijke doorgangsweg. De bouw van de versterking heeft grote impact gehad op de bodem. Het is moeilijk te bepalen of sporen van vóór de bouw van de versterking bewaard zijn, afhankelijk tot welke diepte de versterking heeft plaatsgevonden. De weg die op de kaart van Deventer wordt weergegeven, is verdwenen.

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Plan 10), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.³⁷

Het plangebied is aan de hand van georeferentie weergegeven grenzend aan, deels over het kanaal. Er is geen bebouwing in de onmiddellijke omgeving, maar verder is er geen informatie af te leiden van deze kaart.

³⁶ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2019b

³⁷ GEOPUNT 2019c

Op basis van de andere georefeerbare kaarten kan gesteld worden dat het plangebied echter meer naar het westen gelegen zou zijn en dus niet ter hoogte van deze gracht gelegen is.

De situatie ter hoogte van het plangebied op de **Atlas der Buurtwegen** is nagenoeg identiek weergegeven als op de Vandermaelenkaart. De Atlas geeft geen extra informatie betreffende het plangebied en wordt niet toegevoegd aan dit bureauonderzoek.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten (Plan 11) zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.³⁸

Op de Poppkaart is te zien dat de eerste bebouwing in de onmiddellijke omgeving van het plangebied verschijnt. Over het gebruik van het land ter hoogte van het plangebied zelf kan niets afgeleid worden.

Topografische kaart 1883-1939

Het is niet geweten op welk moment deze topografische kaart getekend is ter hoogte van het plangebied (Plan 12). Er wordt meer bebouwing weergegeven in de onmiddellijke omgeving van het plangebied, eveneens grenzend aan het plangebied. Het is echter niet duidelijk hoe het land gebruikt werd ter hoogte van het plangebied. De hoogtelijnen in het noorden en ten noorden van het plangebied duiden op een verhoging die nog steeds zichtbaar is op de DHM (Plan 4).

Topografische kaart 1952-1969

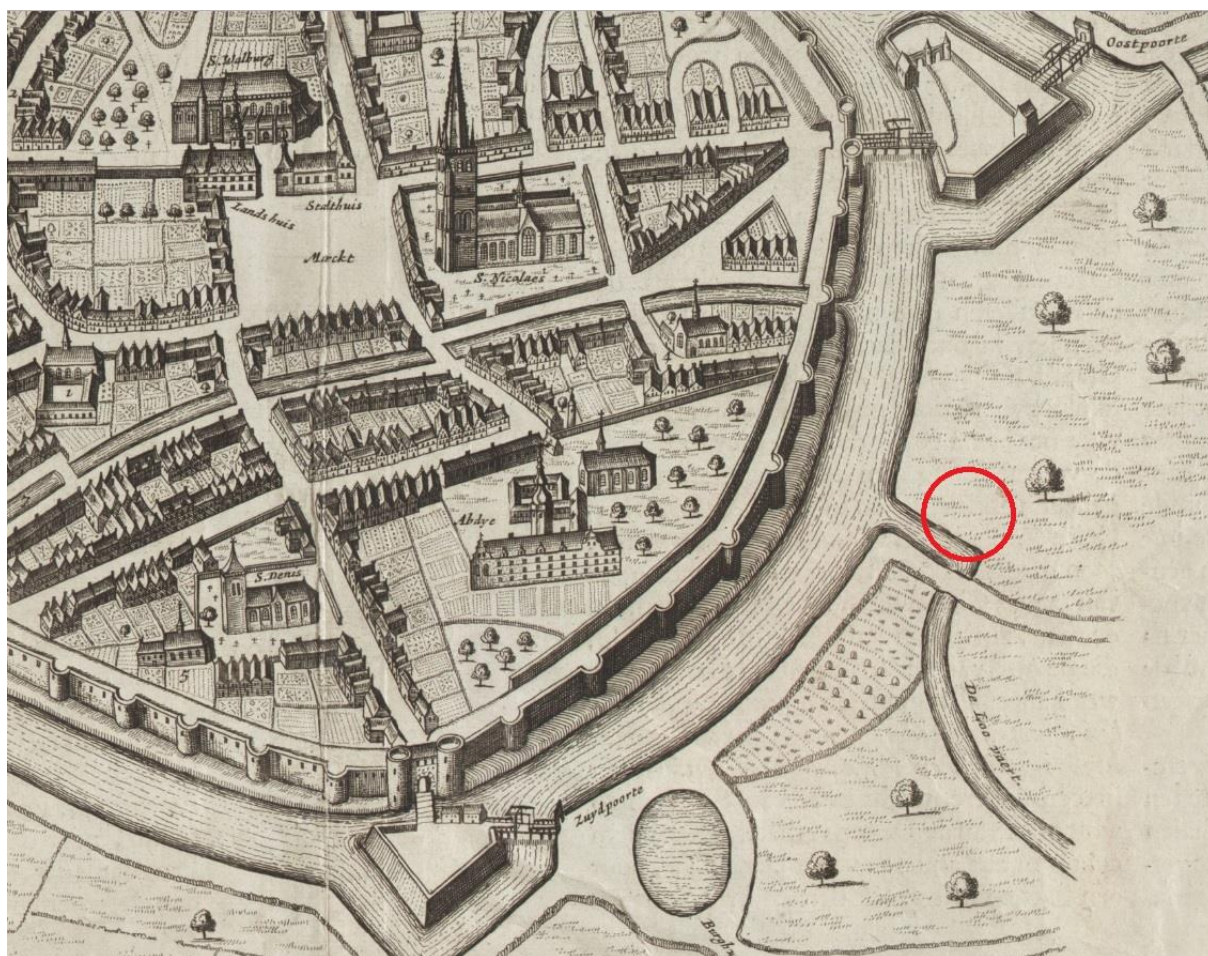
Dit is de eerste kaart waarop bebouwing binnen het plangebied wordt weergegeven (Plan 13). Op basis van de kaart kan gesteld worden dat de bebouwing die weergegeven wordt de huidige bebouwing betreft. De bebouwing beslaat enkel de zuidelijke helft van het plangebied. De noordelijke helft van het plangebied, de tuinzone, is onbebouwd gebleven.

³⁸ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2017

Figuur 10: Kaart door J. Deventer (1550-1565)³⁹ met indicatieve aanduiding van het plangebied in de rode cirkel

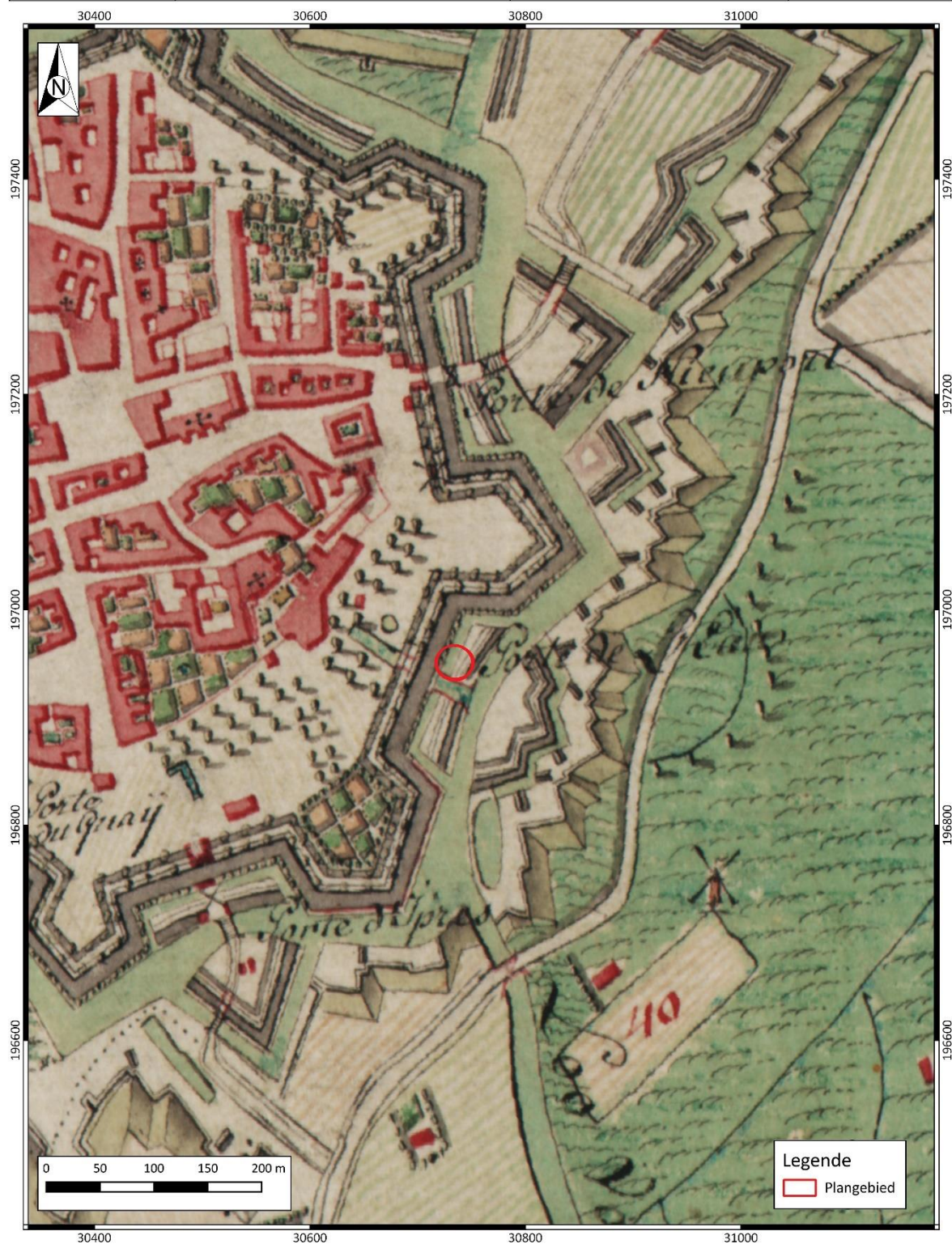
³⁹ CARTESIUS 2019

Figuur 11: Kaart van Veurne door J. Blaeu (1649)⁴⁰ met indicatieve aanduiding van het plangebied in de rode cirkel

⁴⁰ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2019a

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Veurne Kaaipplaats 12 Plangebied op Ferrariskaart	Projectnummer BAAC: 2019-0938 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280	Datum: 20-9-2019 Schaal: 1:3000
---	--	--	------------------------------------

Plan 9: Plangebied op de Ferrariskaart⁴¹ met indicatie van het plangebied in rode cirkel (1:11.520; analoog; 20/09/2019)

⁴¹ GEOPUNT 2019a

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Veurne Kaaiplaats 12 Plangebied op Vandermaelenkaart	Projectnummer BAAC: 2019-0938 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280	Datum: 20-9-2019 Schaal: 1:3000
---	---	--	------------------------------------

Plan 10: Plangebied op de Vandermaelenkaart⁴² (1:20.000; analoog; 20/09/2019)

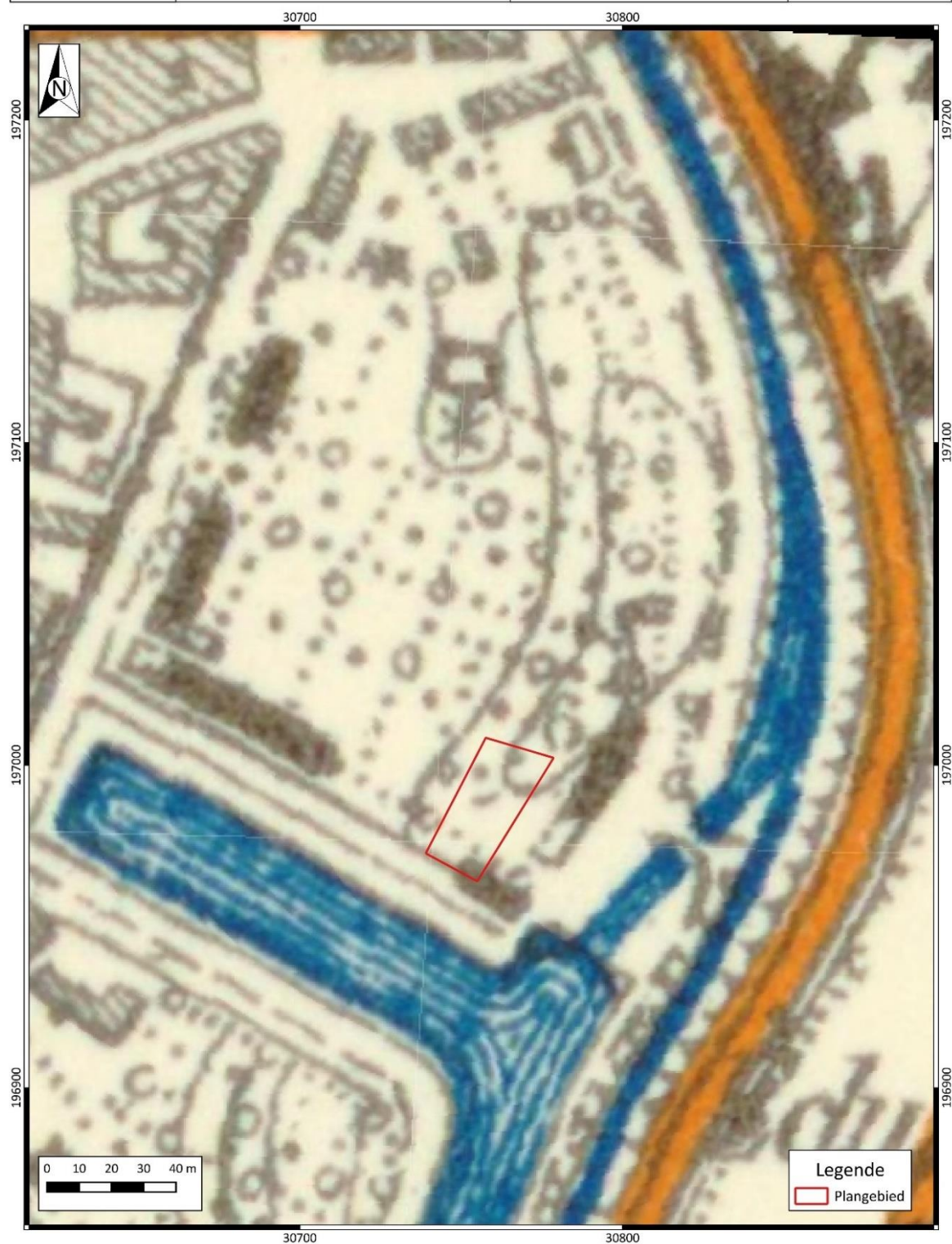
⁴² GEOPUNT 2019c

Plan 11: Plangebied op de Poppkaart⁴³ (onbekend; analoog; 20/09/2019)

⁴³ GEOPUNT 2019b

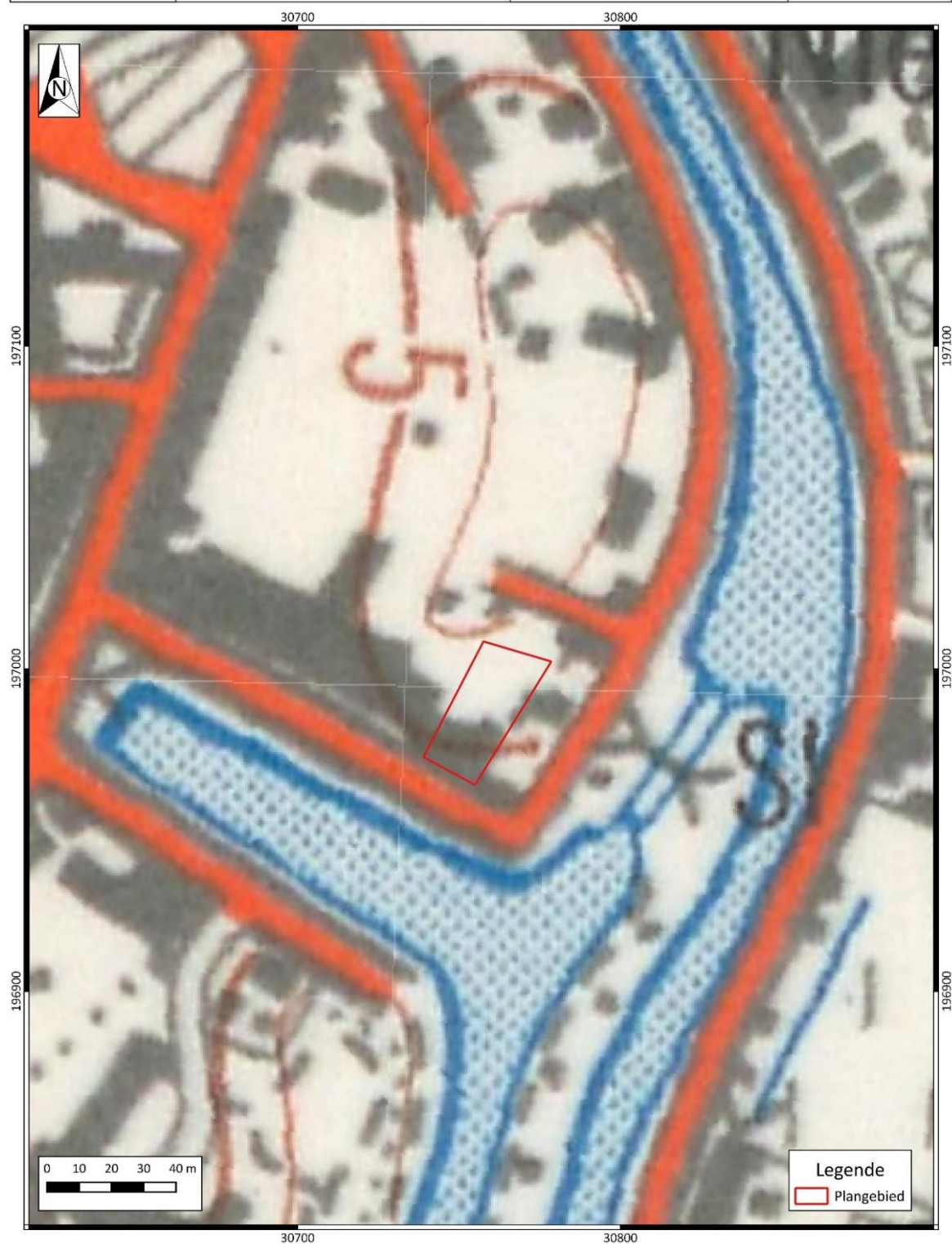
BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Veurne Kaaiplaats 12 Plangebied op topografische kaart van 1883-1939	Projectnummer BAAC: 2019-0938 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280	Datum: 20-9-2019 Schaal: 1:1000
---	---	--	------------------------------------

Plan 12: Topografische kaart opgemaakt tussen 1883 en 1939⁴⁴ (1:20.000; analoog; 20/09/2019)

⁴⁴ CARTESIUS 2019

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Veurne Kaaiplaats 12 Plangebied op topografische kaart van 1952-1969	Projectnummer BAAC: 2019-0938 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280	Datum: 20-9-2019 Schaal: 1:1000
---	---	--	------------------------------------

Plan 13: Plangebied op topografische kaart 1952-1969⁴⁵ (1:20.000; analoog; 20/09/2019)

⁴⁵ CARTESIUS 2019

1.3.4 Archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied zelf aan de Kaaiplaats 12 te Veurne zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 14).⁴⁶ Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1). De CAI-meldingen die gedaan zijn in de onmiddellijke omgeving van het plangebied onderstrepen het stedelijke leven in Veurne en Veurne als versterkte stad, zowel met structuren als met vondsten.

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁴⁷

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
76243	APPELMARKT 4, KELDER BAKSTENEN HUIS – LATE MIDDELEEUWEN
76245	NORBERTIJNERABDIJ – VOLLE MIDDELEEUWEN
155769	OOSTSTRAAT, KELDERMUUR TWEE WONINGEN – 19DE EEUW
241766	HOUTMARKT, KUILEN EN OPHOGINGSLAGEN – 12DE EEUW KUILEN EN OPHOGINGSLAGEN – 13DE-14DE EEUW KUILEN – 17DE EEUW MUUR- EN KELDERRESTEN – NIEUWE TIJD VERBOUWINGSFAZEN – 20STE EEUW
155484	OOSTSTRAAT 58, GRONDSPOREN – LATE MIDDELEEUWEN
76252	OOSTPOORT, STADSPOORT – LATE MIDDELEEUWEN STADSPOORT – 17DE EEUW
213093	ZUIDBURGWEG, HUIS – NIEUWE TIJD
217394	ZUIDSTRAAT, LAAG MET VEEL MATERIAAL – NIEUWE TIJD DEMPINGSPAKETTEN (OUD STADSGRACHT?) – NIEUWSTE TIJD
221114	LINDENDREEF, GRACHT – 17DE EEUW (AFVAL)KUILEN EN GRACHT, LATE MIDDELEEUWEN
75155	SPORKIJNSTRAAT 2, BRONZEN GRAPE – LATE MIDDELEEUWEN (LOSSE VONDST)

⁴⁶ CAI 2019

⁴⁷ CAI 2019

Ooststraat archeologienota + nota

Over een terrein aan de Ooststraat (ten noorden van het plangebied) werd door BAAC⁴⁸ een archeologienota geschreven (ID 5436), deze bevatte enkel een bureauonderzoek. Hieruit bleek op basis van de historische data en kaarten een hoge verwachting bestond voor het aantreffen van de historische stadsomwalling binnen het plangebied. Deze stadsomwalling dateert hoofdzakelijk uit de 17de en 18de eeuw, toen er rondom de stad Veurne een gebastioneerde stadsversterking werd aangelegd, maar gaat terug op een middeleeuwse voorloper. Daarnaast wordt er op basis van de CAI een middeleeuwse kapel, mogelijk de kapel van Onze-Lieve-Vrouw-van-Oostuut gesitueerd binnen het plangebied. Op basis van archeologische en landschappelijke gegevens bestaat eveneens een middelhoge verwachting voor sporen uit de ijzertijd, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. Mogelijk werden deze oudere archeologische sporen wel verstoord bij de aanleg van de gebastioneerde stadsversterking.

Het vooronderzoek in uitgesteld traject werd uitgevoerd door GATE⁴⁹ in de vorm van begeleiding van de sloopwerkzaamheden en de aanleg van vijf proefputten. De nota hiervan werd gepubliceerd in juli 2019 (ID 11510).⁵⁰ Het onderzoek bevestigde het vermoeden dat op deze locatie de stadsomwalling - hetzij die van Vauban uit begin 18e eeuw, hetzij de middeleeuwse voorloper ervan te vinden zou zijn. Er werden restanten gevonden van beide verdedigingsstructuren: een poortgebouw langs een brede gracht uit de middeleeuwen en een vestingmuur met talud uit de Vauban fase. Onder deze resten kwamen leeflagen aan het licht die uit de volle tot late middeleeuwen stammen.

Lindendreef archeologienota

Over een terrein aan de Lindendreef (ten westen van het plangebied) werd door Monument Vandekerckhove een archeologienota geschreven (ID 5290)⁵¹, deze bevatte enkel een bureauonderzoek. De aan- of afwezigheid van een archeologische site kon niet gestaafd worden. Historisch kaartmateriaal toont dat het projectgebied in de 17de en 18de eeuw deel uitmaakte van het domein van de Norbertijnenabdij. Echter kon het bureauonderzoek geen uitsluitsel bieden over het al dan niet aanwezig zijn van archeologie ter hoogte van het projectgebied. Verder vooronderzoek in de vorm van proefputten werd geadviseerd.

Lindendreef 16 archeologienota

Over een terrein aan de Lindendreef (ten zuidwesten van het plangebied) werd door Ruben Willaert bvba een archeologienota geschreven (ID 1094)⁵², deze bevatte enkel een bureauonderzoek. Uit het landschappelijk kader blijkt dat het bodemtype ter hoogte van het plangebied van kunstmatige aard is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek werd een specifieke archeologische verwachting opgesteld. Ter hoogte van het projectgebied zijn restanten van de opeenvolgende stadsversterkingen te verwachten; deze werd aangelegd vanaf het begin van de 13de eeuw. Volgende restanten zijn te verwachten: de oever van de middeleeuwse stadsomwalling, die pas in 1742 definitief werd gedicht, de versterkingswerken van de eerste en tweede gebastioneerde vestinggordel en resten van de zuidkazerne, die hier kort na 1699 is gerealiseerd. Daarnaast moet ook de vermoedelijke aanwezigheid van de sporen van de 12de – 13de eeuwse stadsuitleg, die zich situeerde naast de zuidelijke uitvalsweg. Verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven werd geadviseerd.

⁴⁸ BAAC Vlaanderen bvba

⁴⁹ Ghent Archaeological Team bvba

⁵⁰ WUYTS et al. 2019

⁵¹ VERAART & LEENKNEGT 2017

⁵² TERMOTE et al. 2016

Lindendreef Zuidstraat archeologienota

Over een terrein op de hoek van de Lindendreef en de Zuidstraat (ten zuidwesten van het plangebied) werd door Monument Vandekerckhove een archeologienota geschreven (ID 8656)⁵³, deze bevatte enkel een bureauonderzoek. Naar analogie met het vooronderzoek uitgevoerd direct ten westen van het projectgebied (zie hierboven) is er op basis van het geconsulteerde kaartmateriaal een sterke verwachting voor het aantreffen van een (gedempte) middeleeuwse stadsgracht. Het is mogelijk dat meer ten noorden in het projectgebied stadsversterkingselementen aanwezig zijn. Er worden een twee- tot drietal archeologische niveaus verwacht (15-16de eeuw / 17-18de eeuw / 19-20ste eeuw). Het projectgebied situeert zich tevens in de archeologische zone van Veurne. Verder vooronderzoek in de vorm van één proefsleuf en twee proefputten werd geadviseerd.

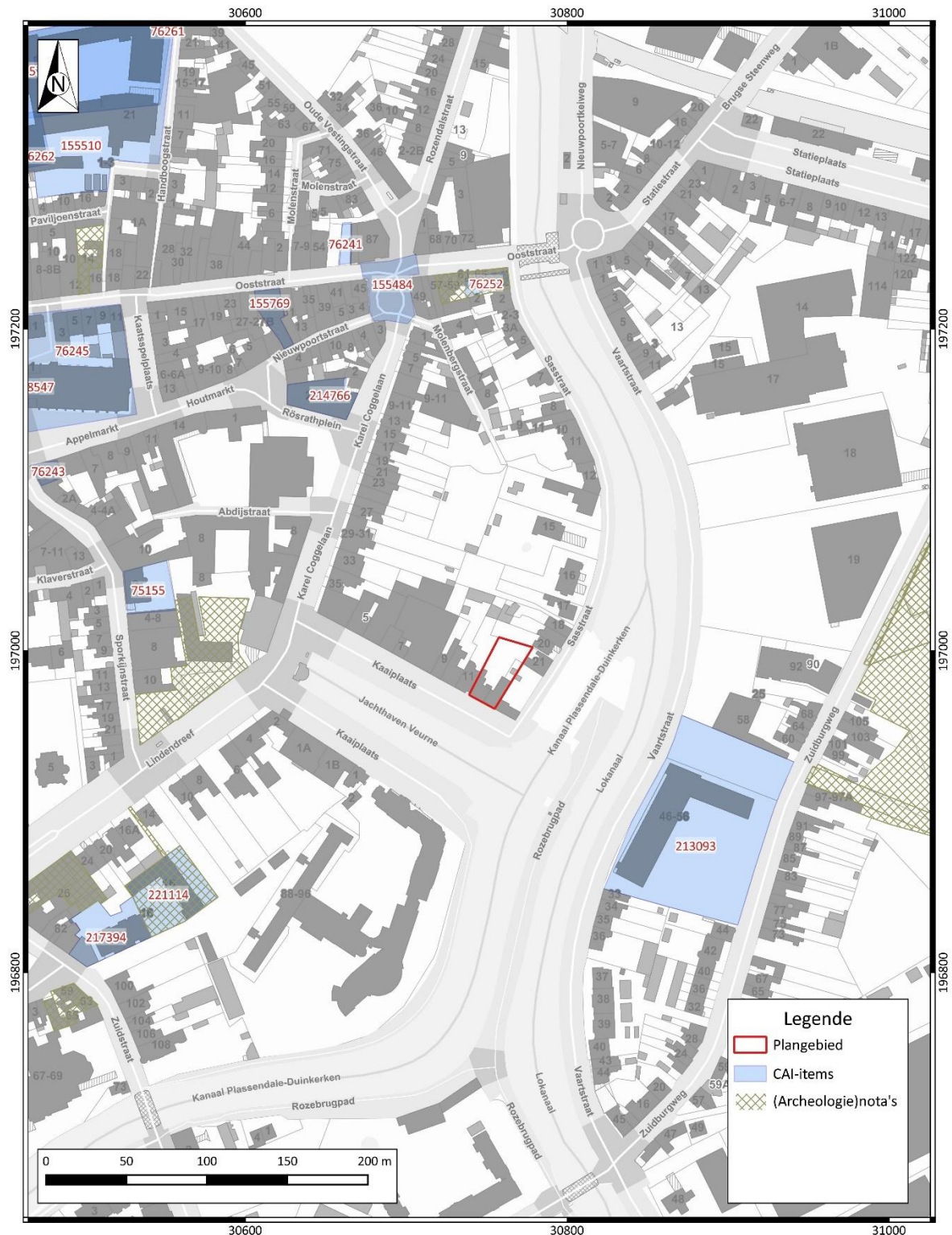
Lindendreef Zuidstraat 43-45

Over een terrein op de hoek van de Zuidstraat en de Peter Benoilaan (ten zuidwesten van het plangebied) werd door Acke en Bracke een archeologienota geschreven (ID 5440)⁵⁴, deze bevatte enkel een bureauonderzoek. Net ten westen van het terrein werden in 2005 de resten van het Cellenbroedersklooster opgegraven, maar belangrijk voor het huidige plangebied was dat er hierbij, buiten de kloostermuren, goedbewaarde restanten van laatmiddeleeuwse en latere bewoning werden opgegraven, in de zone tussen het klooster en het plangebied. Ook werden enkele sporen met een 13de -eeuwse datering aangetroffen. Uit deze zaken kan besloten worden dat het terrein een hoog archeologisch potentieel heeft. De eeuwenlange bewoning zal voor een complexe stratigrafie gezorgd hebben. Op het terrein kunnen zowel middeleeuwse sporen verwacht worden daterend van de periode dat deze zone nog niet in de stad was opgenomen, als sporen die verwijzen naar de eerste bewoning uit mogelijk de 12de -13de eeuw, als latere (stenen) bebouwing en allerhande grondsporen die op een achtererf in stadscontext kunnen verwacht worden (afvalkuilen, beerputten, waterputten,...). Daarnaast zijn elementen die verwijzen naar de stadsomwalling (Zuidpoort, stadsmuur met onbebouwde zone *intra muros*, stadsgracht) zeker niet uit te sluiten. Verder vooronderzoek in de vorm van proefputten werd geadviseerd.

⁵³ LEENKNECHT & VERMEERSCH 2018

⁵⁴ BRACKE 2017

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Veurne Kaaiplaats 12 Plangebied op GRB met aanduiding van CAI-items en (archeologie)nota's	Projectnummer BAAC: 2019-0938 Projectcode bureauonderzoek: 2019I280	Datum: 20-9-2019 Schaal: 1:2000
--	--	--	--

Plan 14: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁵⁵, met aanduiding van (archeologie)nota's (1:1; digitaal; 20/09/2019)

⁵⁵ CAI 2019

1.4 Besluit

1.4.1 Datering en interpretatie

Het plangebied is gelegen aan de Kaaiplaats te Veurne, ter hoogte van nummer 12. De eerste bebouwing op het terrein wordt pas weergegeven op de topografische kaart die opgemaakt werd tussen 1952 en 1969. Op basis van het historische kaartmateriaal kon bepaald worden dat het plangebied ter hoogte ligt van de voormalige versterking van de stad Veurne die hoofdzakelijk uit de 17de en 18de eeuw dateert. Op basis van de Poppkaart zou gesteld kunnen worden dat het plangebied in het binnengebied van de stad gesitueerd kan worden. Echter kan dit door het oudere kaartmateriaal in twijfel getrokken worden. Het kan dus niet met zekerheid gesteld worden of het plangebied in het binnengebied gelegen is of ook (deels) ter hoogte van de postmiddeleeuwse wal of eventueel de middeleeuwse gracht gelegen is. De postmiddeleeuwse stadversterking had namelijk een middeleeuwse voorloper. Dit gecombineerd met de archeologische en landschappelijke gegevens van de onmiddellijke omgeving maakt dat er ook een middelhoge kans bestaat op archeologie uit de middeleeuwen. De landschappelijke ligging maakt dat de kans op archeologie uit de Romeinse tijd of oudere sporen eveneens middelhoog is.

1.4.2 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen.

Op basis van het landschappelijke kader, archeologische meldingen uit de omgeving en de historiek van het plangebied is de verwachting op steentijdarcheologie zeer laag. De geomorfologische ligging van het plangebied in het getijdenlandschap maakte bewoning niet wenselijk.

Op basis van het historische kaartmateriaal wordt met hoge zekerheid geen historische bebouwing verwacht binnen het plangebied.

Op basis van het bureauonderzoek kon niet bepaald worden of het plangebied ter hoogte van dan wel de wal, de gracht of het binnengebied van de postmiddeleeuwse verdedigingswerken gelegen is. Afhankelijk van de postmiddeleeuwse verstoring bestaat er een kans op sporen uit de middeleeuwen, Romeinse tijd of ouder. De enige manier om hierover informatie in te winnen is dan ook verder archeologisch vooronderzoek.

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Vervolgonderzoek in het plangebied heeft een groot potentieel tot kennisvermeerdering. Ter hoogte van de postmiddeleeuwse stadsverdediging is er nog niet veel archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het plangebied biedt de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de verschijningsvorm, aanleg en het ontstaan stadsversterking in de middeleeuwen en de postmiddeleeuwen. Gezien de ligging van het plangebied is een proefputtenonderzoek de meest aangewezen onderzoeksmethode. Hierbij kunnen enerzijds onderzoeksvragen met betrekking tot de bodem en het paleolandschap beantwoord worden, anderzijds de hoge archeologische verwachting getoetst en het hoge potentieel op kennisvermeerdering vervuld in het kader van de geplande werken. Dit aangezien op de historische kaarten de omwalling op verschillende manieren wordt weergegeven en verschillende vormen aanneemt en aangezien de verstoring van de geplande werken een aanzienlijke diepte bedraagt. Indien het plangebied in het binnengebied gelegen is kunnen eventuele diepe sporen uit de middeleeuwen, Romeinse tijd of ouder door middel van een proefputtenonderzoek ook onderzocht worden. Indien het plangebied ter hoogte van de gracht gelegen is, kan verondersteld worden dat oudere sporen ter hoogte van het plangebied verstoord zijn, maar het potentieel op kennisvermeerdering op basis van verder vooronderzoek is hoe dan ook hoog.

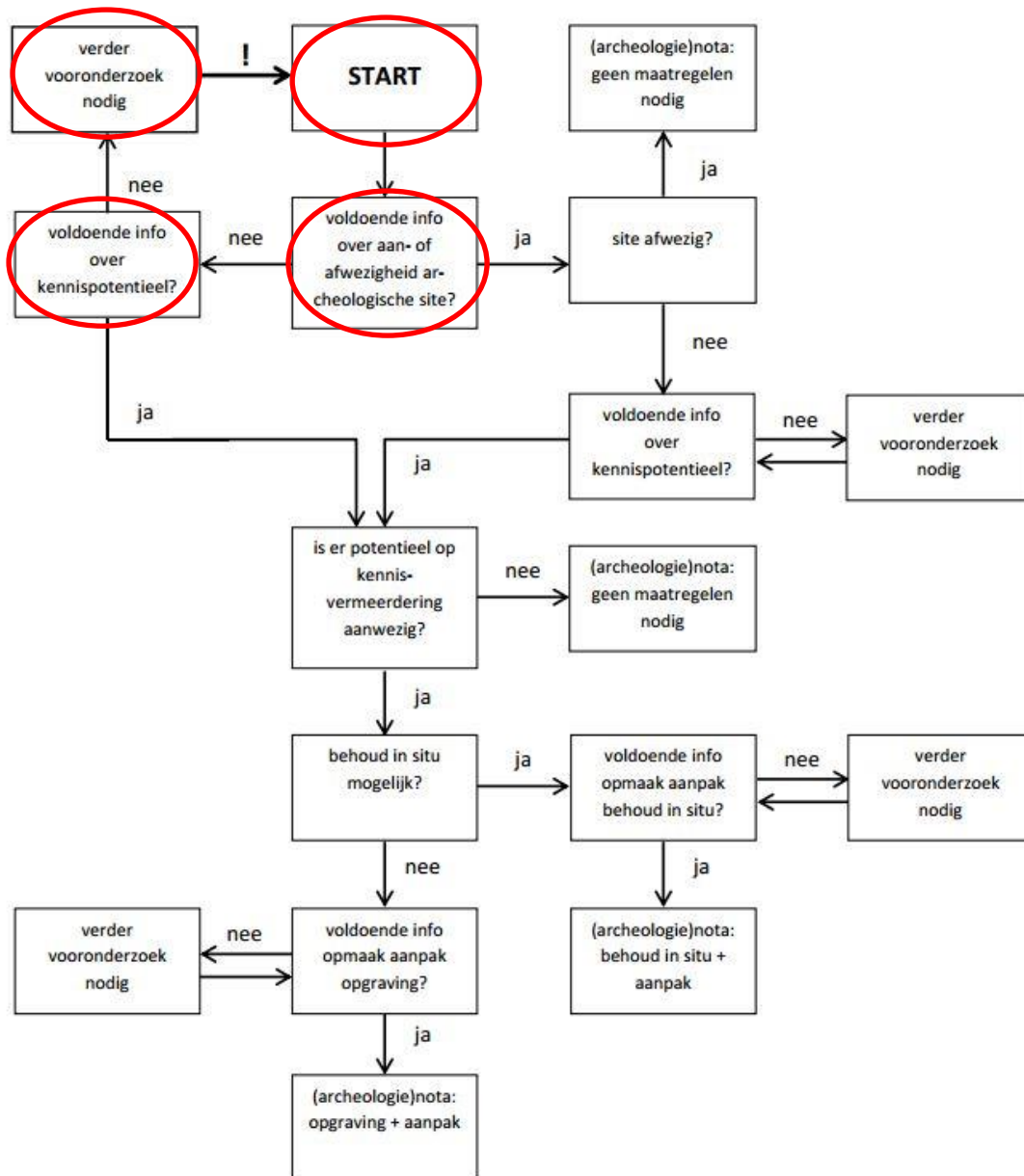
1.4.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het bureauonderzoek stelt BAAC Vlaanderen bvba vast dat verder vooronderzoek noodzakelijk is. Er werd namelijk onvoldoende informatie gegenereerd tijdens deze fase van het vooronderzoek om een mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven. Dit resulteert in het feit dat niet alle onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden en het archeologische traject dus niet afgesloten kan worden.

Om het hoge potentieel aan kennisvermeerdering te vervullen stelt BAAC Vlaanderen voor om archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren in de vorm van landschappelijke boringen en een proefputtenonderzoek. Dit is de meest (kosten)efficiënte methode om zowel de landschappelijke onderzoeksvragen te beantwoorden, als de archeologische verwachting te staven en het potentieel aan kennisvermeerdering te vervullen.

Het geadviseerde onderzoek dient uitgevoerd te worden na de sloop van de bestaande bebouwing. Hierbij mag de sloop niet dieper zijn dan het maaiveld. Hierbij mogen de vloeren verwijderd worden, maar de onderfundering dient te blijven liggen tot archeologisch vooronderzoek uitgevoerd kan worden.

De parameters van het geadviseerde vervolgonderzoek worden verder toegelicht in het programma van maatregelen.

Figuur 12: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁵⁶

⁵⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019a

2 Samenvatting

Naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. De initiatiefnemer plant de bouw van een meergezinswoning met een ondergrondse parkeerkelder. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Bovendien werden de plannen van de opdrachtgever vergeleken met de bestaande situatie. Op deze manier kon een eerste inschatting worden gemaakt van het onderzoekspotentieel van het plangebied. Aan de hand van historische en aardkundige gegevens kon een verwachting van archeologische waarden op het terrein worden opgemaakt. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek is de noodzaak vastgesteld naar verder archeologisch vooronderzoek op het terrein.

Uit het bureauonderzoek is namelijk gebleken dat het plangebied, gelegen aan de rand van de historische kern van Veurne, mogelijkheid biedt tot archeologische kennisvermeerdering van het plangebied en de onmiddellijke omgeving. Op basis het historisch kaartmateriaal en de gekende archeologische waarden in de omgeving is namelijk gebleken dat binnen het plangebied een hoge kans bestaat op het aantreffen van sporen uit de Romeinse tijd, middeleeuwen en postmiddeleeuwen. Gezien de hoge kans op het aantreffen van sporen van de postmiddeleeuwse stadsverdediging wordt geadviseerd om verder archeologisch vooronderzoek door middel van landschappelijke boringen en een proefput uit te voeren. Hierdoor kan zowel de landschappelijke als de archeologische vraagstelling beantwoord worden.

Aangezien het een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek betreft, zullen de maatregelen zoals beschreven in het Programma van Maatregelen uitgevoerd moeten worden na het in eigendom komen van de terreinen.

3 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:10.000; digitaal; 20/09/2019)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (1:1; digitaal; 20/09/2019)	3
Plan 3: Plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM), met aanduiding van de waterwegen (1:1; digitaal; 02/10/2019)	14
Plan 4: Plangebied op het DHM (1:1; digitaal; 02/10/2019)	15
Plan 5: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (1:50.000; digitaal; 20/09/2019)	17
Plan 6: Plangebied op de quartairgeologische kaart (1:200.000; digitaal; 20/09/2019)	18
Plan 7: Plangebied op de quartairgeologische kaart (1:50.000, digitaal; 20/09/2019)	19
Plan 8: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (1:1; digitaal; 20/09/2019)	21
Plan 9: Plangebied op de Ferrariskaart met indicatie van het plangebied in rode cirkel (1:11.520; analoog; 20/09/2019)	31
Plan 10: Plangebied op de Vandermaelenkaart (1:20.000; analoog; 20/09/2019)	32
Plan 11: Plangebied op de Poppkaart (onbekend; analoog; 20/09/2019)	33
Plan 12: Topografische kaart opgemaakt tussen 1883 en 1939 (1:20.000; analoog; 20/09/2019)	34
Plan 13: Plangebied op topografische kaart 1952-1969 (1:20.000; analoog; 20/09/2019)	35
Plan 14: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart, met aanduiding van (archeologie)nota's (1:1; digitaal; 20/09/2019)	39

4 Lijst met figuren

Figuur 1: Vooraanzicht van bestaande bebouwing	5
Figuur 2: Grondplan bestaande situatie	6
Figuur 3: Doorsnede zij aanzicht	8
Figuur 4: Grondplan van de geplande parkeerkelder	9
Figuur 5: Kenmerken van de quartairgeologische kaart 1:200.000 betreffende het plangebied	20
Figuur 6: Kenmerken van de quartairgeologische kaart 1:50.000 betreffende het plangebied	20
Figuur 7: Reconstructie van de vroegste ontwikkeling van Veurne (9de - 11de eeuw) met de locatie van het plangebied in de richting van de rode pijl	23
Figuur 8: Reconstructie van Veurne tijdens de volle middeleeuwen (12de eeuw) met de richting naar de locatie van het plangebied aangeduid met een rode pijl	24
Figuur 9: reconstructie van Veurne tijdens de volle middeleeuwen (13de eeuw) met de richting naar de locatie van het plangebied aangeduid met een rode pijl	25
Figuur 10: Kaart door J. Deventer (1550-1565) met indicatieve aanduiding van het plangebied in de rode cirkel	29
Figuur 11: Kaart van Veurne door J. Blaeu (1649) met indicatieve aanduiding van het plangebied in de rode cirkel	30
Figuur 12: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek	42

5 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	36
---	----

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019a. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019b. Geoportaal. Available at: <https://geo.onroenderfgoed.be>.
- AGIV, 2019a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2019c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- BAUWENS, J., 2015. *Veurne door de eeuwen heen*, Veurne: Pattyn.
- BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- BOGEMANS, F., 2006. *Kaartblad 19 en 20: Veurne - Roeselare. Quartairgeologische Profieltypenkaart. (Schaal 1/50.000)*, Brussel.
- BRACKE, M., 2017. Archeologienota Veurne Zuidstraat 43-45. Available at: <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/5440>.
- CAI, 2019. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2019. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DOV VLAANDEREN, 2019a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2019b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2019c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2019a. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2019b. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2019c. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).
- GOOGLE, 2019. Google Street View. Available at: <https://www.google.be> [Accessed January 11, 2018].

- IOE, 2019. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.
- JACOBS, P. et al., 2010. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 15 Antwerpen*, Gent.
- JACOBS, P. & DE CEUKELAIRE, M., 2002. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest, kaartblad 19-20: Veurne-Roeselare*, Brussel.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2019a. Koninklijke Bibliotheek van België: algemene catalogus. Available at: <http://uurl.kbr.be/>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2019b. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2017. Toelichting: Popp kaart (1805-1879).
- LEENKNECHT, B. & VERMEERSCH, J., 2018. *Archeologienota, bureauonderzoek: Veurne Lindendreef Zuidstraat (prov. West-Vlaanderen)*, Ingelmunster.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000.*, Leuven.
- TERMOTE, J., 1993. Het stadsarcheologisch en het historisch-topografisch onderzoek in Veurne in de periode 1982 tot 1992. *West-Vlaamse Archeologica*, 9(1).
- TERMOTE, J. et al., 2016. *Lindendreef 16 (Veurne, West-Vlaanderen) Verslag van Resultaten*,
- VERAART, D. & LEENKNEGT, B., 2017. *Archeologienota Veurne Lindendreef*, Available at: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/5290>.
- WUYTS, F. et al., 2019. Veurne, Ooststraat. Nota.

7 Bijlagen

Bijlage 1 – Grondplan geplande inplanting